VLASTNÍ ŽIVOTOPIS

FRANTIŠKA PALACKÉHO.

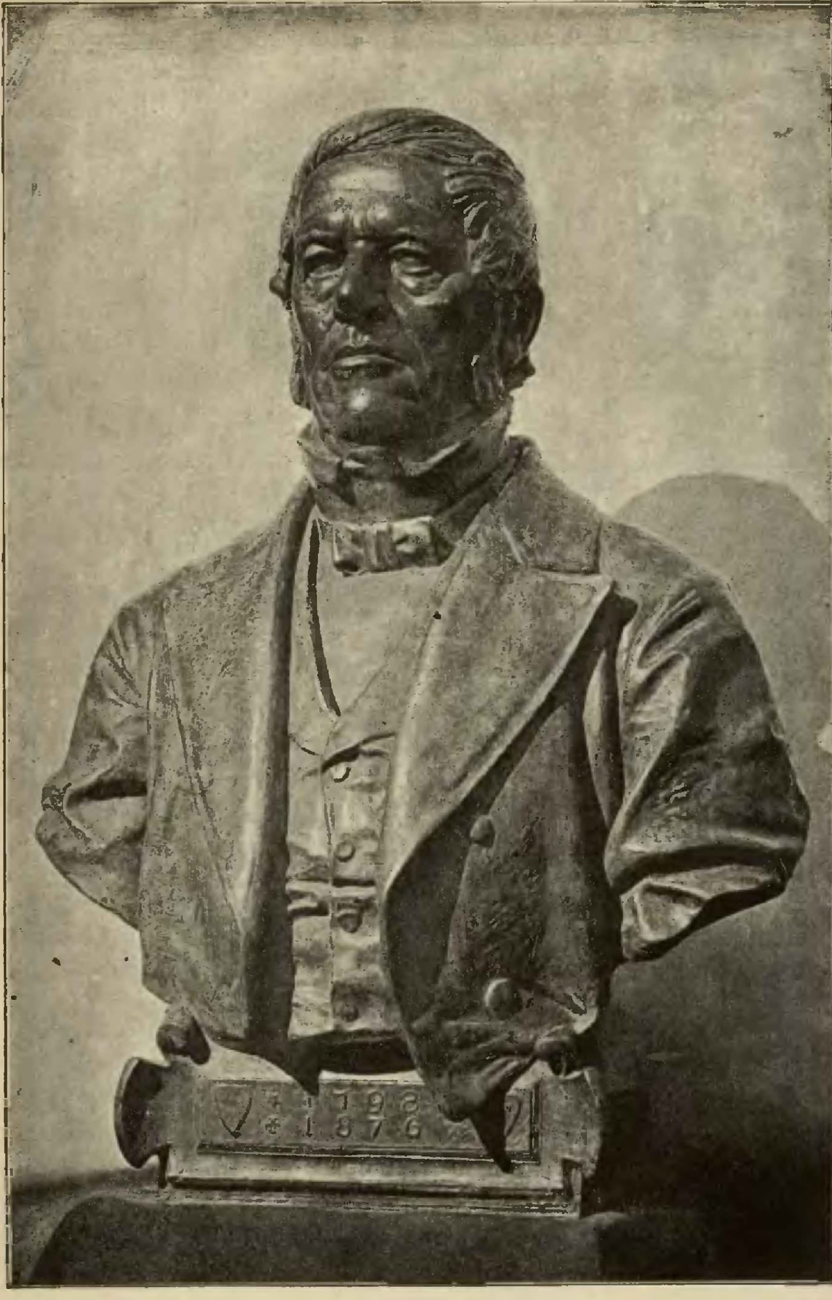
Z POZŮSTALOSTI JEHO

VYDÁVÁ

MARIE ČERVINKOVÁ RIEGROVA.

Ve prospěch pomníku Fr. Palackého.

V PRAZE.
V KOMISI TISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA. — NÁKLADEM VLASTNÍM.
1885.

POPRSÍ PALACKÉHO.

Modelloval *Jos. V. Myslbek*, v bronzu lil Vácslav Mašek.

Dle fotografie Bedřicha Sandtnera.

(Zvláštní otisk z illustr. časopisu »Světozor«.)

VLASTNÍ ŽIVOTOPIS

FRANTIŠKA PALACKÉHO.

Z POZŮSTALOSTI JEHO

VYDÁVÁ

MARIE ČERVINKOVÁ RIEGROVA.

Ve prospěch pomníku Fr. Palackého.

V PRAZE.
V KOMISI TISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA. — NÁKLADEM VLASTNÍM.
1885.

Tiskem Františka Šimáčka v Praze.

V pozůstalosti Fr. Palackého, mezi jinými vzácnými příspěvky k jeho životopisu nalezena jest nejen stručná autobiografie, sepsaná r. 1865 a otištěná s některými změnami a doplňky ve Slovníku naučném, ale i starší a obšírná autobiografie jeho dětství a mládí, dosud nevydaná. Tato sahá až do vystoupení Palackého ze škol Prešpurských a dále až do konce r. 1818, kdež náhle jest přetržena, i končí podávajíc ještě opis několika slov naznamenaných dne 31. prosince 1818 v „každodenníčku“, jejž Palacký počal sobě psáti dne 25. listopadu 1818. Připojena tu dále poznámka: „Školy opustiw, když sem chtěl historii swého wědeckého wzdělání psáti, zaznamenal sem sobě předkem některé myšlenky a opisy.“ Avšak poznámka ta i s následujícím výpiskem z každodenníčka jest přeškrtána, a přidán jen ještě opis vysvědčení, jehož dostalo se Palackému ze studií humanitních.

Zdá se, že Palacký, vypsav obšírně mládí své, neměl sice v úmyslu pokračovati v podrobném vypisování života svého dalšího, tam kde denník jeho již za vypsání to poskytoval náhradu; ale zjevno jest, že chtěl autobiografii mládí prodloužiti řadou výpisků, kteréž sobě činil pro potěšení a povzbuzení své a pro vlastní snad někdy upamatování. Přiloženyť jsou k autobiografii některé *„Běžné myšlenky a opisy,“* *„Wýtahy listovních pamětí“* (z listů psaných Palackému, jakož i od něho jiným) a počátek výpisků nadepsaný: *„Paměti vytažené z každodenníčka.“* Vše to psáno jest týmž písmem a nepochybně touže dobou, kdy sepsána byla i autobiografie mládí. Bohužel jest výpisků těch jen poskrovnu, zůstaly patrně nedokonány, a to na škodu tím větší, že listy, z nichž výtahy ty učiněny, namnoze nenalézají se v pozůstalosti.

Autobiografie mládí Palackého psána jest jeho rukou a pravopisem obvyklým před r. 1840 a 1842, totiž *g* na místě *j*, *y* a *j* na místě *j* a *í*. Počátek rukopisu buď později povstal aneb přepsán a změněn byl, psánť jest písmem, jakým P. později psával, a tolikéž jsou v textu některé opravy psány stojatým písmem Palackého a též pravopisem pozdějším. Oprav těch jest nemnoho, Palacký pozměnil jen některá slova dříve užívaná nahradiv je výrazy novějšími; vidíme z toho, jak mluva naše stále pozvolnu se vyvíjela a bohatla. Takž na příklad na místě „hospoda“ napsal Palacký „byt“, u slova „museum“ poznamenal „časopis“ atd.

Písmo Palackého, byvši v mladosti jeho spíše ležaté, v l. 1825 až 1827 počalo se měniti, a ustálilo se pak konečně v tom spůsobu, v jakém psával až do své smrti: písmem drobným, stojatým, nad obyčej úhledným a vždy tak stejným, jako by každá písmenka tištěna byla.

Soudě dle písma není pochyby, že Palacký napsal autobiografii mládí svého před r. 1826, a se soudem tím souhlasí úvahy povzbuzené obsahem samým. Porovnajíli se rukopisy Palackého z různých let, shledá se podobnosť největší mezi rukopisem autobiografie a jinými rukopisy

z r. 1823. Není tedy bez podstaty domněnka, že Palacký psal autobiografii mládí svého ještě v Uhrách, prve než opustil své vychovatelské místo, odebíraje se na jaře r. 1823 do Prahy za novými studiemi a do nových poměrů.

Snad mnohý ctitel Palackého bude toužiti na to, že se prodlelo až příliš s vydáním vzácného rukopisu toho. Důvodem ku prodlení tomu byla zejmena i neukončenosť rukopisu samého; zdáloť se zajisté, že nejvhodněji lze jej vydati až v čele životopisu, kterýž by autobiografii doplňoval a ve vypravování obšírném pokračoval tam, kde ona přestává; také že rukopis ten nevelmi objemný lépe se hodí k tomu, aby uveřejněn byl zároveň i s jinými písemnými památkami kratšími neb korrespondencemi Palackého.

Ježto však nelze pomýšleti na to, aby zevrubný životopis Palackého v brzku byl vydán, odhodlali jsme se povoliti laskavému usilování a přímluvám páně redaktorovým a vydati autobiografii mládí v Osvětě, jakož i ve zvláštních otiscích z Osvěty, připojivše k otiskům těmto též dálesahající autobiografii druhou a spolu i podobiznu Palackého dle obrazu provedeného v oleji r. 1821 malířem Kadlíkem; a usnesli jsme se na tom tím spíše v této chvíli, aby za příležitosti odhalení poprsí zvěčnělého na domě č. 719 na Novém Městě Pražském, kde žil a skonal, mohli sobě ctitelé jeho odnesti knížečku tu na památku.

Rukopis otištěn jest tu doslovně tou orthografií, kteréž Palacký až do smrti se přidržel, a ovšem s opravami, kteréž v textu autobiografie první sám byl učinil, při čemž slova, jichž původně byl užil a pak je vymýtil, uvedena jsou pod čarou.

Autobiografií tou nejsou vyčerpány veškery prameny a zvěsti o mládí Palackého, avšak tyto najdou místa svého teprve ve příštím životopise; pročež podáváme zde rukopis Palackého beze všech dodatků, nepřičinujíce slov zbytečných tam, kde mluví Palacký sám.

Vždyť poznáváme jej v každém slově, poznáváme jej ve velebné prostotě, v nehledané síle jeho slohu, poznáváme jej v tom dechu horoucího, ideálního nadšení pro všecky vznešené pomysly a cíle člověčenstva, kterýž v mladosti v něm zaplanuv neutuchnul ani pod popelem šedin, poznáváme jej ve prudkém ba i příkrém a bezohledném povrhování vším co špatného a nízkého, i v té nezměrné lásce, ve kteréž posvětil se cele službě národu svého, poznáváme jej konečně po pravdě, která tak nepokrytě, dojemně, mocně a skvěle mluví k nám z jeho slov.

Bylo asi ve světě pořídku lidí, jimž by lež a přetvářka byla v té míře cizí, hnusna ba i nepochopitelna jako Palackému; celý jeho život byl pravdou po pravdě bádal, dle pravdy jednal a každé slovo, které pronesl, prýštilo se z hloubi jeho bytosti — byltě ve všem věren svému heslu: „Svoji k svému, a *vždy dle pravdy!*“

Marie Červinková Riegrova. [1])

---

[1]) Obírajíc se již delší dobu sbíráním materiálu k životopisu Palackého, vznáším ke všem, kdož nějaké listy Palackého u sebe chovají, snažnou prosbu, aby mi buď věrný doslovný opis jich zaslali, aneb listy ty laskavě k opisu zapůjčili. Prosím vřele, aby mi listy Palackého zaslány byly ve psaní odporučeném do Malče u Chotěboře, načež neopomenu všem těm, kdož by snad sami darovati jich nemínili, navrátiti je v brzku opět zásilkou odporučenou.

I.

Rŏdina *Palackých* ode dáwna netoliko w Morawě, ale i w sausedních zemích dosti jest rozšířena. Domýšlím se, že obdržela jméno swé od *„Palače“* neboli „Palačowa“, wesnice panstwí někdy Jičínského we Přerowském kraji, a to již w XVI. století. Gruntowní kniha města Fryštáku nese půwodní zápis w tato slowa: „It. léta páně 1566, za purkmistra Jiříka Palackého a foita Matěje Wašnikowa, za téhož úřadu, kaupil Jan Berka podsedek od Jana Ondřeje Bošowského“ a t. d. To wypsal odtud pro mne před drahně léty prof. A. W. Šembera; pak Písecký někdy gymnas. prefekt Schön také z knih tamějších wytáhl zpráwu: „1649 erat Pisecae decanus Wenc. Adalb. Palatsky a Kernstein.“ Zemané Palačtí, w hořejších Uhřích posawad žijící, zdá se, že we 30leté wálce z Morawy se tam wystěhowali.

Předkowé moji přebýwali, pokud rodinné podání naše stačí, wždy w *Hodslawicích*, wesnici ležící mezi městy Nowým Jičínem a Walaským Meziříčím asi uprostřed, sotwa míli zdálí od Palačowa; písemné wšak o nich památky nesahají wýše nežli do počátku XVIII. století, kdežto zejména Matěj Palacký byl w létech 1705—1711 foitem w Hodslawicích. Syn Matějůw Jiří († 1785 5/12) byl praděd můj; na děda Jiřího († 1806 14/1) pamatuji se co dítě ještě sám, nikoli wšak na bábu Rosinu Bartoňowu. Oni, co mladší linie, bydlili w chalupě pod čísl. 72: starší zajisté linie držela foitstwí Hodslawské dědičně; předposledního foita (Erbrichter) Hodslawského, Josefa Palackého, znal sem za swého mládí welmi dobře.

Hodslawice leží na sewerním swahu powěstných někdy hor a lesůw Domorackých, jichžto pramenowé wysílají wody swé jak do Baltického, tak i do Černého moře. Proto není tu na rozhraní wod ewropských nižádné řeky, nýbrž jen nepatrný potůček „Zrzáwka“ zwaný, po jehožto březích obau táhnau se domy asi půl hodiny zdélí. Hodslawice náležely od nejstarší doby ku panstwí hradu Štramberka, kteréžto kaupiwše Nowojičínští měšťané r. 1558, drželi swobodně až do r. 1621, kdežto Ferdinand II. celé panstwí jim, co horliwým protestantům, konfiskowaw, darowal je řádu Jesuitskému; po jehožto zrušení město Nowý Jičín oswobodilo se, panstwí pak celé propůjčeno 1781 Theresianské rytířské Akademii we Wídni.

Jesuitům, pokud panowali Jičínu, bylo wésti dlouhé a kruté boje s poddanými swými, jež přiwesti měli opět do lůna církwe katolické: neboť obywatelstwo wšech těch hornatin, ježto rozkládají se okolo wysokého Radhoště we wýchodní Morawě; a tudíž i panstwí někdy Štramberského a Jičínského, přilnuwše celau duší ke straně podobojí a zejména k jednotě Bratří českých, odoláwalo dlauho wšem jejich autokům a nástrahám i sebe chytřejším a důraznějším. Z okolí toho, a wšak nejwíce z wesnic německých, ježto i podnes náležejí k ewangelické církwi Hodslawské, wyšli r. 1722 prwní zakladatelé Herrnhutu.

nyní swětoznámého; že by však i z rodiny mé kdo byl s nimi se wystěhoval, není mi známo. Mám to však z ust jak otce swého, tak i foita Josefa Palackého, že ještě i za panowání Marie Theresie odbýwány u Palackých nábožné schůzky z okolí celého, a owšem w úkrytě, obyčejně w noci; někdy i we hlaubi lesůw Domorackých, když který jesuita neb špehaun byl na blízku; stráže rozestawowány na potřebných místech, aby prozrazeni nebyli. Tu spíwáno, modlitby se dály a čítány knihy starobratrské, jež míwali zakopané w hustinách lesůw. Prohlášením tolerance od císaře Josefa II. r. 1781 wzalo to konec. Poněwadž ale w patentě tolerančním jednota někdy bratří českých nenašla ohledu ni místa, předkowé moji, dlauho bywše na wáhách, přihlásili se konečně k wyznání augšpurskému; s nimi také wětší díl obywatelstwa jak Hodslawského, tak i okolních wesnic.

Otec můj *Jiří Palacký*, tehdáž ještě jinoch, (naroz. 18. Dec. 1768) odhodlal se hned od počátku ke službě nowé té církwe, a již se byl odebíral do Uher, aby tam nabyl we školách ewangelických potřebného učení, když ho došel od wrchnosti rozkaz, aby nastaupil auřad školního učitele w Hodslawské církwi. Pobyw tedy jen krátce ještě we školách Jičínské a Hranické, stal se r. 1784 prwním učitelem, čili jak se říkalo, rektorem školy Hodslawské. Pojaw sobě 2. Febr. 1790 za manželku *Annu*, dceru sedláka Josefa Křižana w Hodslawicích, potom (tuším r. 1797) wystawil sobě sám swým nákladem školu dosti prostrannau, w níž až do r. 1829 zastáwal auřad swůj. Já byl prwní z jeho dítek, který zrodil sem se w nowě wystaweném domě (číslo konskr. 108.) a sice *14. Jun. 1798*; však teprw 17. Jun. křtil mne druhý pastor té církwe Jan Pilečka, rodilý ze Wsetína. Matka má porodila w létech 1791 – 1814 wesměs 12 dítek: a však jen sedm z nich (Jiří 1791, Anna 1796, já 1798, Mariana 1802, Ondřej 1807, Jan 1812 a Rosina 1814) dospěli k wěku.

Otec můj byl we wší swé prostotě předce muž neobyčejný. Příroda udělila mu byla pronikawého rozumu i ostrého wtipu, kterýmž já i w dospělejším wěku často sem se obdiwowal. Mnohostraná zkušenost, zdrawý saud a pozorliwá paměť na wše, co kdy duchu jeho se představilo, zásobily ho jistou filosofií žiwota, kterauž nad sausedy swé znamenitě wynikal: ale i samé učenosti nebyl cele prázden, dychtiwě a bedliwě čítáwaw každau knihu, která kdy do rukau se mu dostala. We wšem, co dotýkalo lidské mrawnosti, býwal nad míru přísným, aniž kdy jakau něžností oswědčowal se k dítkám swým, ačkoli o dobro jejich ochotně a upřímně se staral; wůle jeho býwala neoblomná, často i prchliwá. Přitom byl pilný w powinnostech křesťanských, horliwý w nábožnosti nepřetwářené, a stálý obránce církewního wyznání swého. Biblí celau měl w paměti, a we wšech příhodách žiwota swého slowy jejími se řídíwal i těšíwal.

I matka má byla jediná mezi tisíci: bylať čistý obraz newiny, tiché domácnosti a mateřské lásky. Nepamatuji, žeby kdy wášeň aneb náružiwost nějaká byla zkalila jasnau, ctnau a pokojnau duši její; nikdy myšlenka neslušná neopanowala mysli její, nikdy slowo neswaté newyšlo z ust jejích. Příkoří ode zwášniwělého manžela swého snášela trpěliwě; kdykoli znikla mezi otcem a dítkami newole jaká, ona dowedla ji po-

každé k dobrému konci. Literní wzdělanosti neměla naprosto, aniž rozuměla řeči které kromě mateřské; rozum přirozený a saud neporušený chránili ji wší powěry a pobožnůstky. Byloť ji milowati každému, kdokoli ji kdy poznal.

Já hned za mládí přilnul sem ku knihám. W pátém roce wěku swého již přečetl sem byl celau biblí, we kteréž tehdáž, kromě příběhůw Mojžíšowých a Josefowých, nejwíce pautaly mysl mau wěci tajemné, kterýmž nejméně sem rozuměl: milostné písně Šalamaunowy a průpowědi Jesusa Syracha. Pamatuji se také, že psáwaw na počátku předpisůw školních rok 1803, potom diwil sem se a pochopiti nemohl, proč tam stál r. 1804. Brzy stal sem se prwním, ačkoli téměř nejmladším žáčkem we škole otce swého, we kteréž již tehdáž užíwalo se spůsobu wzájemného wyučowání. Přitom i přiwykal sem záhy prácem domácím a hospodářským. Poněwadž otec můj byl také obecním písařem, a jsa spolu chalupníkem we wsi, měl swé hospodářstwí polní, wedl wšeliké obchody, až i umění krejčowské: já zárowen s jinými bratřími a sestrami konal mu wšecky nahodilé služby, nosíwal obecní kurrendy do wsí sausedních, wyháněl též kráwy na pole a chodil i do hor na sbírání hub, malin a jahod, kteréž když potom w Jičíně prodány byly, já k newymluwné radosti swé z wýdělku toho pokaždé také několik „patákůw“ dostáwal sem.

W dewíti jsa létech, o wánocech r. 1807, weden sem byl od otce swého do *Kunwaldu*, panské wsi za Jičínem, abych tam [1]) němčině se naučil. Přebýwal sem půldruha léta u sládka Wernera, kterýž od otce mého dříwí do piwowáru kupowáwal. S jeho sestřenicí, Nanny Urbanowau, dobrau děwečkau, ana jediná w domě češtině rozuměla, důwěrně se stowaryšiw, chodil sem do škol Kunwaldských, založených od Marie Walburgy hraběnky Truchsesové na Zeilwaldburku, rozené Harrachowé. Zde sem we wýborném swobodného ducha učení prwní základy wědomostí swých položil. Ústaw ten byl weliký, památný a Salzmanowému poněkud podobný; hraběnka znamenitý naň náklad wedauc, mnoho sobě na něm záležeti dala. Kromě škol wesnických wyučowáno ještě zwláště [2]) w zámku asi dwa a třicet wybraných chlapcůw a téměř tolikéž děwčat rozličného rodu a wěku; tu přednášeny mimo jiné nauky, počátkowé wšeobecných dějin, anthropologie, fysika, hospodářstwí, a těm podobné. Učitelé moji byli: Hraběnka sama, znamenitá paní, pak Jurende, Turek, Schneider, Richter a jiní. Na poslední weřejné zkaušce zapsán sem byl sám pátý do zlaté knihy ústawu toho, a z rukau hraběnčiných dostal sem weřejně odplatu za milost, knihu o lásce k lidem. Byl to pěkný jarní čas žiwota mého. Milowán sem byl ode wšech učitelůw a domácích swých; zwláště ale ode staré paní Wernerky a jejích dwau dcer, učitelkyní w zámku; pak ode Turka kaplana, milostníka hraběnčina, a od Richtera warhanisty, u kteréhož sem spolu se swau milowanau Nanny byl se počal učiti klawírowati. Pan Turek tušim zwláště proto tak wlídně se ke mně měl, aby mne

[1]) Až potud sahá rukopis psaný písmem z doby pozdější, odtud počínaje psán rukopis orthografií starší.

[2]) o swé.

ku katolické církwi konečně převedl, wida mne k tomu dosti náchylného. Zpozorowaw to můj Otec, wzal mě domů, práwě když byli Francauzowé léta 1809 do Rakouska se wtiskli. P. Turek, když sem se od něho laučil, slzy proléwal, mne dále ke ctnosti napomínaje a božskému opatrowání poraučeje. Několik let potom ústaw tento Kunwaldský, příliš swobodný, rozkazem wyšším zastawen jest.

Otec můj poslán byl od panstwí Nowojičínského we kwétnu léta 1809 za dozorce a průwodčího asi patnácti wozůw, wezaucích náklad pro wojsko rakauské do Hodonína; dříwe ale než Hodonína dojel, došla ho odtamtud zpráwa westřic, aby náklad ten zrowna do Trenčína zawedl, poněwadž se staw našeho wojska tehdáž již byl proměnil. Tau tedy příležitostí dostaw se otec můj do Trenčína, oznámil se s kazatelem a starším bratrstwa Trenčanského, Janem Zaubkem, a s učiteli tamější ewangelické latinské školy. Napomínán byw od Kunwaldčanůw, aby mne od dalšího studowání neodwodil, ku kterémuž sem já tak welikou chuť ukazowal, umínil mě dáti do škol Trenčanských. W měsíci *srpnu 1809* zawedl mě tedy *do Trenčína*, kdež sem i pořád do tak nazwané alumnie přijat byl. Zde wše tomu, co sem w Kunwaldě poznal, naopak sem zakusil; učení uherského způsobu, kdež mimo latinu na wše jiné zapomínáno, žiwnost přebídnau, tak že mi často i hladu trpíwati bylo. A přece škola ta nebyla z nejhorších mezi uherskými; učitel můj, Jan Martinek, muž statečný, aspoň rádby byl i dále pokračowal, kdyby zákony školské a okoličnosti jeho jej byly nehatily; mezi kaplany, kteří také we škole učili, byl i Skaličan Langhofer, wýborný Slowák. W prwním půlletí školském odbawil sem tak řečený donat, a i hned sem byl do grammatiky přesazen; na druhý rok byl sem prwním grammatistou, a na třetí jediným we škole syntaxistou. Ale posléze znechutila se mi škola Trenčanská, i nepilně chodíwal sem do ní. Což tam mám dělat, prawil sem, [1]) když nám učitel za celého půlléta o ničem, mimo chowání slepic, rozpráwěti neumí anebo nechce; raději zůstáwaje doma, řečtině se ze knih swých učiti budu. I wězelť sem tak neustále we knihách, že prwní hospodyň má, dobrá osoba, hrozně se počala starati, abych se prý posléze smyslem neminul. Lidé, kteří čítawosti mé powolowali, byli wšickni krutí horliwci w náboženstwí swém; a půjčíwali mně tedy nejwíce jen polemických spisůw od Chemnitia, Hoe, Habýla i jiných, jimž sem se já posléze z paměti naučil. Tudíž i upadl sem do fanatismu tím prudčejšího, čím otewřenější a jemnější bylo srdce mé; a brzy sem sobě w ničem již tak nelibowal, jako w hádkách o náboženstwí. Jaké myšlenky tehdáž hlawou se mi mátly! Umínil sem si byl poswětiti žiwot swůj obracowání pohanůw na wíru křesťanskau; chtělť sem co missionář dánský zabrati se někdy do Trankebaru aneb na ostrowy australské. Takto ztracen čas nenawrácený w bezsmyslném počínání, a nebylo, kdoby mě opět na prawau cestu byl uwedl. Poslední dwě léta bytu swého w Trenčíně přebýwal sem u Sam. Štíra (Štúra) warhanisty, dobrého muže, jehož umění sem se i sám poněkud naučil; nezadlauho počal sem warhanowati we chrámě při službách Božích; a P. Zaubek bráwal mne se sebau ke slawnostem církewním seniorátu

[1]) řka.

swého, ku poswěcení chrámůw a uwedení nowých kněží, do Podlužan, do Kochanowec, Ozorowec a do Mor. Leskowce, kdež sem složené a zpíwané od něho slowenské kantáty na warhanech hrál a takořka zpráwcem choru býwal. I básniti počal sem času tohoto latině chwály jara. Největší lásky užil sem u P. Bakoše, předního a ctěného měšťana Trenčanského, jehožto syn Jan byl nejmilejším přítelem mladosti mé; ale brzy po mém odchodu zemřew, naplnil mne smutkem na dlauhý čas. Natrpěw se já mezitím dosti nauze, a nenabyw známostí kromě latiny a spisůw polemických, opustil sem Trenčín chutě, na konci *měs. červná 1812.*

Za příčinau mého dalšího studowání ustanoweno, abych na Prešpurské lyceum, nejlepší toho rodu školy ewangelické w Uhřích se odebral. Šel sem tedy s otcem swým pěšky do *Prešpurka*, kamž i *24. srpna* k wečeru šťastně sme se dostali. Po neznámých ulicích blaudíce, a zwláště na chrám a školy ewangelické se doptáwajíce, pozwáni sme hostinsky od měšťana Schwanzera do domu jeho, kdež sme potom za skrownický plat několik dní pobyli. Prof. Stanislaides, tehdáž rector celého lyceum, poznaw, že při wší swé známosti latiny, přece dobře po uhersku konstruowati neumím, dal mě ještě na rok do syntaxi, Prof. Baderowi; což mně, ale w jiném ohledu, welmi prospěšným se stalo. P. Bader ochotně půjčíwal mi ze swé knihowny spisůw Salzmanowých, Campowých, Beckerowých a Glatzowých. Tudíž počal sem odwykati fanatismu swému, neměw k němu dalšího podpalu, a zajíman byw cele jinými předměty; oblíbil sem sobě tehdáž zwláště zeměpis občanský a cizokrajná putowání. Wděčnost ku professoru swému wnukla mi báseň latinskau ke jmeninám jeho, kterouž sem jemu we škole weřejně perorowal. Z ohledu žiwnosti mé byl sem nejprw se dostal do alumnie; potom když Prof. Gross hledal některého syntaxistu za slaužícího do Jesenákowského konwiktu, podwolil sem se k tomu já; za mnohé služby swé dostal sem byt [1]) a jídlo, což obé mi tehdáž welmi whod přišlo, protože Otec můj jen na mále mi pomáhati mohl. U Badera byl mi před odchodem swým zůstawil dwacet zlatých we směnkách, kteréž sem já i brzy na knihy rozdal, mezi jinými na Schellerůw latinský slowník. Na konci školského roku a měsíce červná 1813, šel sem s towaryši swými Fajnorem, Joseffim a dwěma Hrebendowci přes Pezinek a Modru, pak Nowé Město, Brumow a Wsetín domůw na obročné ferie. Welikau žízní trápen byw, pil sem dychtiwě z jedné studánky na Karpatských stráněch, jejíž woda diwnau chuť měla; nezadlauho pocítil sem, an krk můj ztlustnul, a mnoholetému nákladnému léčení mnoha učených lékařůw nepodařilo se zbawiti mne té nemilé tíže.

Na konci prázdnin, w měsíci srpnu, když sem se pěšky do Prešpurka wracel, sprowázela mne milá matka až po Poteč blíže Klobauk. Powětří bylo newlídné, deštiwé; na Wláři strhna se příwal náramný, promočil mne o samotě kráčejícího do niti. Proti wůli swé přinucen sem byl stawiti se w Trenčíně u P. Bakoše, abych poněkud okřál. A tak diwným uložením Božím zachowán mi žiwot. Té zajisté samé noci tak se náhle rozwodnil Wáh, že nejen dolejší město, ale i celé

[1]) hospodu.

audolí Trenčanské potopil, mosty, domy, ba wesnice celé praudem swým zbořil a zachwátil, až na mnoha místech ani znamení jejich někdejšího bytu nezůstalo. Strašný nářek lidu a temné hučení řeky, rozléhající se o půlnoci po celém městě, probudily mne ze sna ke hroznému diwadlu. Řeka po ulicích dolejšího města wysokým a mocným praudem tekla; dům po domě bořili se, pádem swým záhubau hrozíce sausedům, aneb podryti jsauce neodolatelným wody autokem, wypáčeni a zanešeni jsau po řece daleko, an na jejich místo naplawení domowé a mlýnowé jiní po ulicích se walili. Lidé, kteří na počátku nebezpečenství pořád se byli neuchránili, překwapeni sau v domích swých ke hrůze tím wětší, že woda nočním náhlým rozlitím swým wšecky loďky a bárky byla pryč uchwátila. I wystupowali wšickni na střechy domůw swých, když se woda již nad okna lila, ale když posléze domowé sami počali se pohybowati, mnozí strachem omráčení ztíží na blízké stromy utéci se mohli. Hrabě Ilesh※ázy tehdáž několika rodinám žiwot zachowal. Já sem zatím i se mladým Bakošem, bratrem někdejšího přítele mého, wystaupil na Trenčanský zámek zhůru: a tu nowé ještě strašnější diwadlo představilo se očím mým. Od hory do hory wšecko stálo pod wodau, a z té hrozné potopy jen tu i tam někteří stromowé nebo střechy o samotě ještě wynikaly. Mezitím celé wesnice,[1]) jako ta na ostrowě mezi oběma mosty, byly docela zmizely; ani oné hospody pod sihotěmi nebylo wíce widěti, kterauž sem já w prwním plánu cesty swé byl práwě w tu osudnau noc sobě za nocleh ustanowil. U prostřed ohromného praudu plawili se domowé a mlýnowé dolů, a na střeše jich často celé familie okročně sedíce, tiše a smutně očekáwaly, kam je řeka zanese; okolo nich hemžila se woda lidmi a dobytčaty, ježto buď na deskách, buď i jiných nářadích po wodě plauli, ochraplé hlasy swé k welebnému hučení praudu pojíce. W té wšeobecné záhubě podjímala mne zwláště hrůza jakási tajemná, když sem popatřil na plawící se dolůw mlýny, kteří opuštěni od lidí ještě w žiwé ochotnosti na prázdno mleli; a k dowršení weškeré rozmanitosti této hrůzy stalo se, že jeden z nich ustawičným třením posléze zapáliw se, w plném plameni u prostřed té powodně z powlowna dolů se táhnul.

Já sem za celý týden zabawil se w Trenčíně, protože pro nedostatek člunůw nemožná bylo přes Wáh přejeti. Potom ale dal sem se mezi prwními přeplawiti na dwau rybářských čluncích spolu swázaných, na nichž sotwa dwě osoby směstnati se mohly. Mladý Bakoš a Husár tehdáž se mnau společně do škol Prešpurských se odebrali. Hojné zdechliny na březích Wáhu ležíce nepochowané, wyzíwaly w tom horku puch protiwný a škodliwý po celém pokrají. Já sem w Očkowské hospodě sešel se s Nowojičínskými kupci, a dal pořád o sobě náwěští rodičům swým. Poznal sem potom, že i matka má té powodně na Wsetíně krutě zažila, a sotwa při žiwotě zachowána byla.

Tento můj příběh Trenčanský stal se mi památným i w jiném ohledu. Já sem do té doby o mateřčinu swau nic byl nedbal, ani ji sobě nelibowal; latina i němčina mně mnohem milejšími byly, tak že sem jen w těchto řečech psané knihy za hodné uznáwal. Pan Bakoš

[1]) dědinky.

ale libowal sobě nad jiné w češtině i w českých knihách; mezi jinými měl i Jungmanowu Atalu, a předplácel na Hromádkowy nowiny spolu s „prwotinami českých umění;“ we kterýchž ale obau spisech mnoho nowočeského se nacházelo, čemuž newždy wyrozumíwal. O mně jakožto Morawanu domníwal se, že bych já tomu lépe rozuměti měl; [1]) i poprosil mě několikráte we společnostech rodiny swé, abych mu některá temnější místa i slowa powyswětlil. Ale brzy ukázalo se, že já tomu wšemu ještě méně rozuměl nežli on. Hluboce proniknut jsa stydem, umínil sem sobě pocwičiti se w češtině, aby se mi nestalo cos takowého ještě podruhé; zwláště an mi nejen hostitel můj Komeniowy spisy a Jungmanowu Atalu welmi wychwalowal, ale i já ještě w ty dni obé u něho čítaje, čím dál tím wíce krásau jak obsahu tak i řeči jich jímána sem se cítil. I hned přijda do Prešpurka, dal sem sobě záležeti na mateřčině swé, a nezadlauho dostaw we Hlasateli českém Jungmanowo dwoje rozmlauwaní o jazyku českém čísti, zapálil sem se celý upřímau wlasteneckau horliwostí, kteráž od té doby u mne ještě neustydla, aniž bohdá kdy ustydne.

I brzy podána mi přízniwá příležitost ke cwičeni se w češtině. Otec můj byl již rok předtím s P. Palkowičem w Prešpurku osobně we známost wešel, daw mu swau „Knížečku ke wdělawatedlnému čítaní, w Prešpurku, u Snížka, 1812. 8.“ wytlačiti, kteréž Palkowič potom swého jména půjčil. Přišel sem tedy dosti záhy do užšího styku [2]) s tímto mužem, kterýž poznaw dobropis můj český, počal o mně již dříwe obmýšleti, zdali by mne ku pomoci swé užíti mohl. Když tedy wrátiw se do škol prešpurských, kdež sem toho léta do retoriky přesazen byl, ničeho sem jiného k oblehčení zewnějšího stawu swého nenašel, dal sem se od Palkowiče snadno přemluwiti, abych k němu za písaře a pomocníka při jeho Týdenníku přistal. Byla to tehdáž práwě nejpamátnější doba wálky ewropejské proti Napoleonowi. Auřední wojenské zpráwy, o bitwách u Lipska, u Dennewic, u Hanawy a j. překládati býwala má powinnost; Palk. oprawiw mé přeložení, podal ho k tisku. Ale brzy stěžowal sem sobě na jeho newlídné se mnau nakládání, a na nauzi, kterou jsem u něho trpíwati musel; domácí moji s welikau autrpností těšíwali mne.

W *aunoru 1814* nemoha já déle u Palkowiče obstáti opustil sem ho konečně, a bydlíwaje s towaryši swými, Balašowičem a Ostermanem w alumnii, obíral sem se předewším českými knihami. Láska k češtině uwedla mne s Jelšíkem Turčanem, jedním z nejznamenitějších prešp. kandidátů, a tehdáž i básníkem českým we známost. We škole prospiwal sem dosti pilně pod professory swými Fábrim, Stanislaidesem, Grossem a Bilnicau, jichžto náklonnost sem sobě brzy získal. Ale zewnější staw můj byl smutný. Když sem w největší bídě byl, nawštíwil mne Otec můj w Prešpurku nenadále, a ulewil laskawě nauzi mé. Na prázdniny školské šel sem s Benešem a Karafiatem do Brna spolu; odtud pak sám o sobě přes Holomauc a Hranice domů. Tu sem z náwodu otcowa přeložil Packeho spis o Prozřetelnosti božské, a složil swau prwní českau

[1]) musel.
[2]) spojení.

báseň, elegii na smrt Jana Bakoše. Pak wrátiw se opět přes Nowé Město nad Wáhem, kamž mne otec byl sprowodil, užil sem poprwé lásky professorůw swých. W retorice byw sekundánem, učiněn sem tak nazwaným hospodářem školským, a Prof. Fabri zjednal mi prwní učitelské místo, mladého zemana Vésseyho ze Šomoďské Stolice, kterýž ale jen hospodu za mne oplácel. Mnoho wystál sem po prwníkráte w mém žiwotě nemocí, a opět i nedostatkem žiwnosti, protože sem za peníze, kteréž mi otec byl dal, knih sobě nakaupil, zwláště Pelcelowu českau kroniku, Hlasatele českého a Thamůw slowník. Již tehdáž slowútným byw Slawomilem, oznámil sem se mezi jinými s Royem, Roykem, Kollárem a Ferenčíkem, kteří jediní sobě tehdáž na češtině něco záležeti dali.

K *nowému roku 1815* pomohl sem příteli Gegušowi složiti jeho báseň českau hexametrickau o pokoji Ewropě zjednaném skrze pád Napoleonůw; kteráž ke slawnosti noworoční w lyceum weřejně jím perorowaná, když pochwaly wšeobecné došla, já wětší blaženosti než on pocítil sem. Ještě horliwěji začal sem se tudíž we swé milé mateřčině cwičiwati, překládaje zwláště Ciceronowy knihy o powinnostech, Kleistowo jaro a jiné maličkosti. Pak i frančiny ujal sem se znowa, již předtím w Trenčíně z Curasowy grammatiky bedliwě se jí učíwaw. We škole ale doby této pamatným sem se učinil u spolužákůw swých jemnau pamětí swau, an sem na okázku několikráte w geografii starého swěta na sta jmen jednau aneb dwakráte přečetw pořádně a bez omylu z paměti je wyříkal. Mezitím paedagogie mé se zmnožily. Hned na nowý rok počal sem u měšťana Ottmana učíwat, začež mi plat a jídlo dáno; w měsíci máji přestěhoval sem se tam bytem,[1] požíwaje tudíž pohodlného žiwota, při tom podáwány mi již i odjinud podobné příležitosti. Tohoto času, když ještě sjezd Wídenský trwal, bylo mi widěti osobně mezi jinými zwláště císaře Alexandra, pak Wellingtona, Talleyranda i Metternicha, poslané od sjezdu ku králi Saskému do Prešpurka; ale na powěst o Napoleonowu z Elby odjití, wšickni tři chwátawě do Wídně se odebrali. Na ferie šel sem přes Trnawu s dwěma Trenčany w ustawičném téměř dešti; na Wsetíně oznámil sem se s Wilímem Šimkem, kazatelem ewangelickým, nedáwno předtím z Jeny přišlým, s nímž sem mnoho rozmlauwal o české řeči, prosodii a literatuře. Doma pobyl sem jen jeden měsíc; z počátku měs. srpna jel sem s Paní Pilečkowau do Wídně, a odtud sám do Prešpurka. We Wídni sem wíce byl se krásy a welikosti nadál, nežli sem skutečně nacházel; a tu pořád znelíbilo se mi jaksi toto město. Přijda do Prešpurka k Ottmanowi, jal sem se čísti z bibliotéky Landesowy samé hrdinské weliké zpěwy, Homera, Ariosta, Tassa, Camoensa, Klopstoka i jiné méně slawné básníky německé. Na počátku nowého roku školského, w měs. Září, přesazen sem do filosofických škol, a spolu stal sem se jedným z patnácti censorůw a dohledačůw nad studentstwem. Méw jakausi nesnázi s Ottmanem, dal sem se od Prof. Grossa powolati do domu jeho ke dwěma Serbům Nowosadčanům, Lukičowi a Nákowi, jež sem německé řeči wyučowati měl; ostatně k obědu chodíwal sem opět do alumnie.

---

[1] hospodau.

Rok 1816.

2. Ledna perorowal sem sám čtwrtý ke slawnosti noworoční Lyceum Prešpurského prwníkráte w žiwotě swém weřejně swau *slowenskau báseň* „o staweném lidokupčení na sjezdu Wídenském.“ Báseň tato nejen mne s Palkowičem opět smířila, ale což mi mnohem pamatnější jest, i s *Janem Benediktim* čili *Blahoslawem*, Nowohradčanem, synem kazatele Welko-Libořeckého, mne blíže seznámila. Poznaw já, že tento mezi nejznamenitější prešpurské studenty počítaný přítel Šafaříkůw, se kterýmž sem já psychologii a aesthetiku pod Grossem, řečtinu pak pod Žigmondym společně poslauchal, w českém básnictwí se kochá i nad jiné zběhlý jest, poprosil sem ho, aby mi saud swůj o básni mé objewil. I powěděl mi dowěrně, že citowé prudcí, jakowýmiž celá báseň má hořela, ještě sami jí básnické ceny zjednati nemohau, nesprowázíli a neneseli je zwolná hra obrazotwornosti; zde [1]) ale jen obecný rozum, a na něm štípené též obecné ale prudké city se jewily. I zničil sem báseň swau ohněm; nepamatowaw na to, že ač neměla ceny básnické, měla wšak aspoň dějinnau pro mne, jakožto památný příběh žiwota mého.

Tohoto léta nastala nowá doba we mládenectwí mém. Počal sem zajisté swobodnějším duchem wzdělávati sebe, prospíwaw nemálo příkladem Blahoslawowým. U něho zjemněli citowé moji, a duch můj lépe se naučil šetřiti čistého člowěčenstwí jak w idei, tak i w dějinstwu. Já k němu denně chodíwal, pomáhaje mu w řečtině a frančině; čítali sme spolu Homera, Theokrita i Pindara. I w ruštiné, serbštině a staroslowančině cwičili sme se spolu, majíce za učitele, kromě učelníkůw mých i Pana Widakowiče, spisowatele srbského, u něhož jsme Stefanowičowu prostonarodnu Pesnaricu ponejprwé poznali. Palkowič také k oběma nám welmi příwětiwým se ukazowal, a spolu nás k wyššímu w literatuře snažení pobízel. Když Tablicowým dotíráním a našimi prosbami přemožen jsa, opět we škole weřejná swá čtení začal, při nichž sme my dwa za jeho náměstníky wyhlášeni byli, já chtěje ho ještě wíce pro slowanstwí rozhorliti, po radě Blahoslawowě složil sem mu odu k jeho jmeninám, kteréž ale on potom jen k osobným nepříliš chwalným záměrům užil. Ta byla má poslední přízwučná báseň; nebo čím dál, tím jistěji snášel sem se na tom, že ne přízwuk, ale stará časomíra přirozeným základem české prosodie slauti by měla. I hádal sem se o tomto předmětu často a obšírně i s Palkowičem i s Benediktim, nemoha wšak nikdy s nimi dokonale se srozuměti. Knih sem pak tohoto léta opět tolik nakaupil, že sem tím opět ochudl, ačkoli sem kromě Nowosadčanůw swých i od panen Fiedlerowých z Hořowic, za denní jich wyučowání plat dostáwal. Moji ostatní zwláštní přátelé mezi studenty byli Kralowanský, Ruman, Dogaly a Petr Šréter. W létě na ferie, rozlaučiw se s Blahoslawem, bral sem se opět s dwěma Trenčany po noci přes Trnawu. Doma zbíral sem národní písně, čítal Wilhelmůw přírodopis a Krauzowy dějiny bratří morawských, hledal i nalezl ně-

[1]) tu.

kolik staročeských knih u Domorackých kopaničárůw a w Bynině u proroka šewce a sklenáře.

Tyto ferie poznaw já z jedné strany bytnost prawé poesie a nemožnost swau státi se kdy welikým básníkem, z druhé pak strany náramný nedostatek naučných knih we literatuře české, na kterýž mě w Trenčíně obzwláště P. Zaubek, Tablicůw test, pozorliwa byl učinil, ustanowil sem se na tom, že již cele a jedině naukám se odewzdám a wší silau na tom budu, abych někdy pokud mě stačiti bude, nedostatku onomu poulewil; což sem i wše Blahoslawowi w prwním swém listě obšírně předložil. On list tento Šafaříkowi do Jeny poslaw, mne s ním ponejprw we známost uwedl, a tím způsobem našemu potomnějšímu trojičnému přátelstwí počátečného zniku propůjčil.

Učení dušeslowné u Prof. Grossa naučilo mé pozorliwým býti na wšecky úkazy w duši člowěka, i na weškeru jich zákonnost. Od té doby neměl sem wíce prázdné a zaháliwé hodinky. Sebe samého zpytowal sem w každé okolnosti, na swé wlastní náružiwosti a jich tajemné i zjewné účinky pozorowal sem neustále, až tento způsob pozornosti naposledy dokonale přírodným se mi stal. Wšudy, kdež zákonowé ducha zpytowáni byli, užil já takowéto zkušenosti swé; začaw pak hned potom krásowědě a logice i metafysice se učiti, pocítil sem tudíž weliké pomoci, tak že sem se přeswědčil, že do filosofie wůbec není lepší brány nad přezwědné dušeslowí.

Wrátiw se z Morawy do Prešpurka, učiněn sem *28. srpna* w Jesenákowém konwiktě hospodářem, skrze Prof. Stanislaidesa, který we mně sobě tehdáž welice libowal. Měl sem tu na péči strawowání asi šedesáti žákůw, z wětší částky chudobnějších zemanských synůw, z nichž každý w té drahotě jen po půl třetím stu zlatých platili; ostatní z fundu se dodalo a z pomůcek barona Jesenáka. I o alumnii staral sem se poněkud, wydáwaje jí každodenně s měřici pečiwa i soli. Zewnější tedy staw můj byl tak dobrý, že i záwist mých kamarádůw zbudil; zwláště an sem i w učitelském ohledu, jak u Šréterůw, tak i w obydlí swém mnohého pohodlí užíwal. Mokrý a Quirsfeld, nemohše logiky pod Prof. Žigmondym weřejně slyšeti, mne za saukromého učitele této nauky sobě wyprosili. Již i za tau příčinau musel sem se zwláštní pilností a důkladností [1]) učiti se jak logice tak i metafysice, nám podlé Krugowy saustawy přednášené. Professor můj nejen půjčil mi spisůw Kantowých, ale i při každé příležitosti snažil se mé pochybě anebo nedorozumění mému pomoci. Mimo to učil sem se nejprw angličiné od Prof. Seleckého; potom wlaštině spolu s Kosecem, seniorem našeho konwiktu, s nímž i následujícího léta, když anglická společnost biblická Kysmičůw wandalský Nowý zákon w Prešpurku tlačiti dala, já pro známost swau řečí slowanských za korrektora ustanowen sem byl. I Palkowičowi, jenž tehdáž slowník swůj sepsati se strojil, byl sem nápomocen; zhotowil sem mu nejprw wýtahy z Kralických biblí posledních dwau dílůw, z Hájkowy Kroniky, z Dalimila, Haranta i Weleslawíny; potom ale propůjčil sem se mu i w samém spisowání slowníka tohoto, wše z pauhé toliko horliwosti wlastenecké.

---

[1]) důwodností.

1817.

Postawil sem se nyní prwníkráte na dráhu [1]) českého spisowatelstwí. Učiw se Angličině, počal sem pořád překládati Ossiána, tehdejšího miláčka swého mezi básníky; a když we březnu milý Blahoslaw do Jeny se ubíraje, mne w konwiktě prešpurském nawštíwil, dal sem mu přeložení swé, aby je Hromádkowi we Wídni obětowal. Přitom i jal sem se potajně psáti listy o prosodii české, které sem Blahoslawowi připsané také do Hromádkowých prwotin poslati chtěl. Poznaw pak, že i *Šafařík* se mnau stejně smýšlí w ohledu tomto, užil sem příležitosti Blahoslawowy k dopisowání muži tomuto, tehdáž ještě w Jeně meškajícímu. On se již byl dříwe ke mně, ač nezřejmě, we Hromádkowých prwotinách ohlásil, uwodě tam zlomek listu mého Blahoslawowi psaného; a poněwadž sem wýbornost ducha Šafaříkowa wysoce ctil, nemohlo mi se nic milejšího státi, než že on, wraceje se z Němec, s počátku měsíce června u mne za deset dní pobyl. Rozmlauwaní s ním stalo se mně welmi blahočinným a oprawilo saud můj jak wůbec o mnohých wěcech, tak i zwláště o naší literatuře. Šafařík také přinesl byl z Jeny welmi důkladné pojednání o prosodii české, jež mi čísti dal. Já sem tehdáž byl již prwní dwa listy swé zhotowil, ale wida w Šafaříkowě pojednání učenost náramnau, jíž se mně nedostáwalo, ostýchal sem se wytasiti se s nimi. Zatím chodíce my procházkau do nejpěknějších okolí prešpurských, smlauwali sme wšeliké plány z ohledu na wydáwání nějakého museum (časopisu) národního, kdežby především na básněch časoměrných nescházelo. Tak naweden sem opět Šafaříkem na stezky básníkůw. Na den rodin mých, *14. června*, odebral se *Šafařík* z Prešpurka, přislíbiw, že se postará, aby doň opět na delší čas nawrátiti se mohl.

Hned po odchodu Šafaříkowě, na konci školského roku, onemocněl sem krutau anginau, we kteréž lékař Würzler welmi pečliwě mne se ujímal. Sotwa nemoci této zniknuw, když sem přes Wídeň příležitostí otce swého domůw jel, we Bzenci w Morawě upadl sem opět náhodau do nebezpečenstwí žiwota, maje w silném jetí břewnem proti mně se opřelým probodnut či umačkán [2]) býti. Prázdnin těchto užil sem k putowání do Těšína i do Bílska, chtěje nawštiwiti tamější swé přátely a představené církewní. Welmi wlídně a čestně přijali mne tu i Kazatel Šimko s rodinau swau i Superintendent Schmitz a přítel Winkler. Tento chystaje se na budaucí rok do Němec, rádby byl mne za nástupce swého při Bilské církwi měl; k čemuž sem já polowičně i přiwolil. Přijda domůw, zakusil sem nešťastné newole otcowy, kterýž nakládaje se mnau náruživě, každému předsewzetí mému naproti se postawil; snadby různice odtud powstalá wážnější následky byla po sobě potáhla, kdybych já radau mateřinau, ke smíření otce swého byl po jeho wůli nesložil kázaní „o prawé pobožnosti křesťanské", jímž i hned udobřeným se stal. Kázal sem tedy w Hodslawicích prwní

[1]) stezku.
[2]) rozdroben.

a tuším i posledníkráte w žiwotě swém lidu we chráme shromážděnému. Potom ale síly citůw neobyčejných poznal sem w den swatební sestry swé Hanny.

Po prázdninách wrátiw se sám přes trenčanské Teplice a Trnawu do Prešpurka, učiněn sem podseniorem w konwiktě, a obětowaw se opět dwěma nejmladším Šréterům, Michalowi a Mikuláši, jenž mne u sebe míti welmi žádostiwi byli, šel sem s nimi bydlet do domu P. Sakmáryho. Tu sem w auzké spojení wešel s dworskau raddowau, Paní Karolinau Géczy, dcerou slawného Sedmipána Petra Balogha a tetkau učelníkůw mých, ana se tehdáž do Prešpurka k wychowání dítek swých byla přibrala. Nejwíce ale zradowal sem se uwida v Prešpurku Šafaříka, ješto byl na dwě létě ke mladému Kubínimu za pěstauna se zawázal. S ním obírajíce se my pilně we wlastenských wěcech, když sme jednau byli do winohradůw prešpurských na procházku wyšli, přečtu já mu listy swé o prosodii české. Na to on, welikau horliwostí naplněn jsa, pořád mě wybídl, abychom začaté dílo dokonali, a smluwiwše jeho náwrh, dali sme se do práce. Já wyhotowil ještě pátý list; on swůj rukopis Jenanský proměnil w list třetí a čtwrtý, šestý pak nyní znowu složil; moji dwa prwní listowé oprawení sau nejprw ode mne, potom i od něho. Již w měsíci listopadu 1817 spisek celý byl hotow a podán censuře. Mezitím já pamětliw jsa slibu swého w Bílsku, wši pilností oddal sem se byl také naukám teologickým, z nichž před nastaupením auřadu swého byl bych měl přísnau zkaušku podniknauti. Ale nyní, když obíraje se základy české prosodie, w teologii pozadu zůstáwati sem musel, když požíwání přítomnosti Šafaříkowy mne tak blažilo, když nejen starý Šréter, ale i Paní Géczy, ba i sám Balogh mě snažně i prosbau i sliby swými, abych u Šréterůw zůstal, pobízeli, a z druhé strany Bílšťané mně za dwa měsíce ani slowa o sobě wěděti nedali, když posléze já nowé bláhy u Paní Zerdahely aučastným sem se stal: nemohl sem dlauho na rozpacích býti, na kterau stranu bych se ustanowiti měl; nýbrž wypowěděw Bílšťanům, poručil sem jim na místo swé Jana Sepessiho, přítele a kollegu swého, po jehož odchodu já w Jessenákowém konwiktě konečně Seniorem učiněn sem byl.

Co za největší štěstí swé mladosti počítám, stalo se mi ku konci léta tohoto. *1ho prosince* powolán sem skrze Pana Fábryho ku Paní *Nině Zerdahely*, dceři slowutného někdy a učeného Baloghyho, předního mezi zemany uherskými, an mezi jinými byl kdys i s Voltairem sobě dopisowal. Přijat sem od ní za učitele čtyr slečinek, jejích synowkyní a schowanic, any se jmenowaly Luisa i Jeannetta Baloghy, Ewa Šréter a Josefina Dedinská. Tu pak počíná opět nowá doba mého mládeckého žiwota.

1818.

Pohřížiw se já předešlého léta do metafysického hlaubání, brzy sem pocítil, že kdokoli oprawdově a důkladně [1]) mysliti počíná, celau saustáwu wědomí swého sám sobě znowa založiti a wystawiti musí.

---

[1]) důwodně.

I mnau tu daemon jakýsi tak náramně zatřásl, že wšecka jistota, wíra, wědomost a jestota má w nepochopitelný rum se mi sesuly. Mnoho mě krutý boj ten proti skepticismu stál, ale wítězstwí mi po zápasu popřáno. Není možná, aby člowěk w oprawdowém a důsledném [1]) skepticismu dlauho setrwal; jestota citůw našich příliš zřejmě na nás naléhá, než abychom déle o bytu, o nadějích a powinnostech swých pochybowati mohli. Ani o bytu jak předmětenstwa, tak i známosti naší předmětné nelze na rozpacích býti: ale jestotné spojení podmětného znanstwa našeho s předmětenstwem jest ta otázka, která filosofy mezi sebau wěčně rozdwojuje. Já sem i brzy uwrhl se na zásadu pauhé podmětnosti naší, na citelnost, za to uznáwaje, že ona půwodním rodištěm jest celého našeho jestotného žiwota. I ohlédaw se pilně w Kantowě kritice, ačkoli mi tato we wšem po mysli nebyla, srozuměl sem sobě sám o nejdůležitějších prawdách člowěčenstwí; šťastným jsa w tom, že i zedůwěřiw se náboženstwí uadpřírodně zjewenému, nábožného zřetele na swět a na žiwot přece nikdy s očí sem nespustil, anobrž jej za hlawní předmět swého skaumání pokládal. A což se diwným zdáti může, ale prawé a přírodné jest, sám Holbachůw powéstný system [2]) nátury potwrdil mne co nejwíce we prawdách náboženstwí; wida já zajisté, na jakowých lichých a slabých základech celá tato saustawa spoléhá, tím ochotněji a mocněji postawil sem se na pewnau skálu náboženstwí, naděje a wíry.

V takowémto stawu swém přišel sem do domu Paní Zerdahely. Tato wzdělaná, jemnocitná i dobrotiwá osoba brzy na mne obzwláště pozorliwau, a čím dále tím příwětiwější ke mně se stala. Bylať jí před pěti měsíci poslední dcerka její zemřela; pročež chtějíc i wyhnauti se místu onomu, kdež ji wše na ztrátu její upomínalo, i oddati se cele wychowání jediného pozůstalého syna swého Sigmunda, zabrala se s ním do Prešpurka. Osud její tím krutější byl, že nezakládajíc wíry swé na prawdách zjewených wyznání církewního, neměla do sebe tolik samostatné ducha moci, aby dostatečného swětla i jistoty o nejdůležitějších prawdách žiwota lidského sama sobě byla zjednala. Obyčejné potěšowání a rozumowání mnoha wážených osob ji často nawštěwujících, bolesti její, jakož mi wyznala, ještě přimnožilo, protože důwodowé jejich aneb wážnosti u ní neměli, aneb i jemnosti citůw jejích urážliwými byli; tak že posléze ostýchajíc se podobných rozmluw, sama se w sobě zawřela, a bolestně odřekši se wšeho, což my za nejdražší sobě pokládáme, pokoje ducha jen w hojném a častém dobročinění hledala. Já prý prwní sem blahodějně w ní působil, nejen přeswědčení swé o nadějech člowěka důkladně a z plného srdce jí přednášeje, ale i pochyby její tak šťastně a wítězně poražeje, že jakož sem to potom z jejich ust slyšel, ona na mne silného spolehši, tím teprwe došla duševního pokoje a okřání. Než i já sem u ní nowého takořka žiwota nabyl. Tato maudrá paní, ana ze wšech, co sem jich já kdy poznal, ideálu ženské osobnosti nejblíže se dotýkala, zamilowawši mne neméně, nežli ode mne milowána byla, takže matkau mau nejen se jmenowati,

[1]) samoshodném.
[2]) saustaw.

ale i skutkem se prokázati ochotna byla, naučila mne we swětě žíti a ušlechtila i upewnila mužský charakter we mně. Já od té doby obedwáwaje a wečeříwaje u ní, největší částku prázdného času swého w obcowání s ní[1]) sem ztráwil. Kromě hodin k wyučowání slečen určených, jimž ona wešdy přítomna jsauci, nejpilněji mne poslauchala, čítáwali sme rozličné knihy a rozmlauwali o nich ještě obšírněji. Do konwiktu chodil sem jen když auřad můj seniorský toho newyhnutelně wyhledáwal, a i školy nawštěwowal sem s menší pilností. Professoři moji, kteří příčinu toho znali a mne sobě jináče wážili, mlčením pomíjeli jména mého, když mě kdy na čteních swých nepřítomna býti spatřili.

Zatím i přítelkyně a sestřenice nowé matky mé, Paní Géczy, osoba wýborného a wysokého ducha, mne k sobě snažněji potahowala, již předtím welmi wlídně ke mně se míwawši. Zwláště ale, když k dobrému syna swého zarazila u sebe spolky učené, pozwala mne, abych i já audem jich se stal. Tu tedy dwakráte do týdne scházewše se, mluwíwali sme o předmětech naučných; Fábry, Petr Géczy a Sigmund Zerdahely dostali za předmět rozličné částky dějin powšechných; lékař Šimko wybral sobě nauky přírodné, já pak krásowědu. Každému dáno bylo mluwiti swobodně za čtwrt neb za půl hodiny; posluchače měli sme kromě obau Paní a příbuzných jejich, naše professory, a kdy se kdo jiný we společnosti nalezti dal. Po skončeni mluwy hádáno se o tom, co dříwe přednášeno bylo a sice nejwíce o tom, co sem já byl mluwil. Ustawiční opponenti[2]) moji byli Fábry a Šimko. Prwní, studowaw dlouhý čas na Göttinských školách, byl neobecně učený a ostrowtipný; ale muže toho nic nebylo než pauhý takořka rozum; zdálo se jakoby citůw a obraznosti prázden byl. Druhý, byw dříwe kazatelem, dal se z toho na lékařstwí, a neměl nad nowoněmeckou filosofii nátury nic důležitějšího. Oba snášeli se w tom, že smýšleli o kráse a umění welmi podle a nepřízniwě, onen ji za záwadnou rozumu powažuje, tento celý w materialismu wěze, leč kde ho Mesmerůw magnetismus z něho wywodil. Já sem přednášel we spolcích těchto nejprw Schillerowa krásowědná pojednání; jak mile sem kdy skončil, oba muži tito na mne se obořili, a já přinucen byl zastáwati prawdy swé, k čemuž mi arci, při ostrowtipných Fabryho námitkách, Schiller sám newždy postačowal; obyčejně zawodili sme se až ku posledním základům krásy, tak že sem já tím nemálo we krásowědě samé prospíwal. Mně nejwíce smělosti a útěchy dodáwala pochwala našich paní, které stejně se mnau o kráse cítily; často když sme se byli po celé hodiny do hádky zabrali, říkala posléze paní Géczy, že ač nám již dále nerozumí, přece jistě že jen mně za prawdu dáti může. Požíwaje srdečné lásky obau těchto paní i synůw jejich, a maje přítomného w Prešpurku také Šafaříka, žil sem několik měsícůw welmi blaženě.

(Konec měs. března.) Té doby wyšli tiskem naši „Počátkowé českého básnictwí" u Belnayowých dědiců w Prešpurku. Chwála i dobré účinky tohoto spisku w Čechách nemálo mne i Šafaříka blažily; ale mne samého ještě to snad wíce, že Paní Zerdahely, dawši sobě ode

---

[1]) obchodu jejím.
[2]) protiwníci.

mne obsah jeho wyswětlíti, báseň mau „o ideálůw říši“ tak sobě oblíbila, že nejen se jí česky učila, již dříwe slowensky rozuměwši, ale mně kromě jiných wzácných darůw i měsičný plat můj zdwojila. Což diw, že nejsa prázden snářské obraznosti, opět sem se do básnictwí, zwláště do tragedií zamýšleti počal? Štěstí mé ještě zwětšilo se, když nadewše nad to, posléze i s Panem Jungmanem w Praze, kteréhož sem já nade wšecky české spisowatele ctil, osobného důwěrného dopisowání mi podáno.

Ale toto wšestranné štěstí brzy mi zmejlilo. Paní Sakmárka, u které sem se Šrétery swými bydlel, osoba obecných powah, přitom kulhawá i oškliwá, zkalila mi je newlídně. K neštěstí swému byl sem se ji hned z počátku zalíbil; nawštěwujíc ona mne častěji, než já ji, bawila se po celé hodiny u mne rozmluwami duchaprázdnými. Jednau, dawši se mluwiti o uherském zemanstwu, řekla posléze: „milý příteli můj, znám já je příliš dobře; lidé tito jsou wšeci pyšní, násilní a nemrawní, starající se o lidi jen když jich potřebují; na mne by se ani neohlédli, kdyby newěděli, že i já jsem chwála Bohu, osobau z rodu jejich.“ I hledel sem čím dál tím wíce osoby takowéto se wzdalowati. Ona poznawši to a horšíc se, že jinam chodě, jí pomíjím, počala mne hyzditi, jak wůbec, tak i před učelníky mými; a když sem se já s ní proto byl dowadil, ona zdwojila zlost swau. Já prý o půlnoci domů z města se wracím; a poněwadž ona prý wí. že Paní Zerdahely obyčejně o dewíti spát se ubírá, jináče že není, než že já od ní odejda, w noci po nečestných místech se potuluji. Já sem naproti tomu nikdy duchownějšího a swětějšího žiwota newedl, jako práwě tehdáž, a jakož bych, plu jsa ještě myšlének o nejswětějších záležitostech [1]) člowěčenstwa, byl mohl ihned wrhnouti sebau do ohawností zwířeckých! Ale proti náružiwostem ani rozum, ani jemnota srdce neplatí. Najednau rozešla se powest po škole, že student jistý N—y, známé necudnosti, mne w hanebném domě meškajícího spatřil; polowice studentstwa radowala se, že swataušek prý přece jednau polapen jest. Já roznítil sem se celý, uslyšew to, a jda ke wšem professorům, žádal sem, aby se přísné na půwoda jejího detíralo. Zawolán jsa N—y, oznámil weřejně, že nic takowého, anobrž i coby to nejmenší podezření na mne uwrhlo, ani do mne newí, ani že toho nepropowěděl; professoři ohlásili se také, že o mé newinnosti přeswědčeni byli. Ale já neměl na tom dosti, nýbrž wždy dále po půwodu té powěsti se doptáwaje, posléze počal sem tušiti, že to snad učelník můj Michal byl. Tento sedmnáctiletý mladík již se byl we wšeliké neřády dáwal; pročež býwaje ode mne trestán, dílem již proto, dílem od Sakmárky k tomu nawedený, mohlť arci z pomsty to učiniti. Na přísný dotaz můj nejprw se zapíral, pak milost mau sobě wyprosiw, wyznal k mé hrůze, že čím mne winil, sám winen byl, a nejen on, ale i wšickni towaryši jeho, kteří ho k tomu swedli. Když prý jim w nečestné schůzce bázeň swau přede mnau jewil, oni aby i bázeň tu i swědomí jeho uchlácholili, nastrojili onoho N—yho, který mu prý na swau čest onu neprawdu potwrzowal. Doložil mi dále i to, že wšeci ti mladí páni u welikém strachu byli přede mnau, a we společné radě jejich, co by činiti měli, že N—y se ohlásil, jestliže pro-

[1]) důležitostech.

zrazen bude, že wšecky je udá, i sám aneb wojákem se stane, aneb žiwotu swému konec učiní. Já spokojiw se nyní s weřejným osprawedněním swým i s tajným trestem jejich swědomí, a ostýchaje se také odekrýti té hanby, která by celau školu a mnohé familie byla potkala, upustil sem od dalšího wyhledáwání, a zatajil dokonce neradostné tajemstwí swé. Mezitím ale Sakmárka nemíjela žádné příležitosti, aby wše co kdy bezectná lež a lest wynesti může nejohawnějšího, u Paní Géczy a Zerdahely na mne uwalila; mne přitom nejwíce bolelo, že lidé, které sem já kdys byl ctil, poselstwí takowá na sebe brali. Ale měl sem tu radost, že nejen na obau místech wíry jí odepřeno, ale i sám učelník můj, welikomyslností mau jsa pohnutý, we přítomnosti matky swé, do Přešpurka přišlé, Sakmárce powěděl, „aby přestala nehodného toho pomlauwání, které již tolikeré mrzutosti natropilo; Palacký že nejen we wšem newinný, ale i wůbec šlechetnější člowěk jest, nežli ona.“ Wypowědíno Sakmárce pořád, a mau přičinliwostí slíbila Paní Zerdahely, že mne se Šrétery na budaucí školský rok do domu a ke stolu swému přijme.

Takto zdál se osud můj opět naprawen býti. Paní Šréterka namluwila mne, abych na ferie školní zprowodil syny její do Nowohradské a Hewešské Stolice. Jeli sme z Prešpurka po Paní Zerdahelce nejprw na Alakšince, potom odtud já w jednom woze sám s ní do Wýsky, pocítiw na té cestě několik blažených a swatých hodin. Tato paní již tehdáž neupřímé Šréterůw ke mně se chowání poznáwala; starostí proto naplněná, ackoli zřejmě neprawila mi ničeho, daufajíc prý, že je obcowáním [1]) swým ještě sobě získám, prorockými wšak slowy napomínala mne ke stálosti w budaucím pokušení. Já w dokonalém odwolení se osudu mému jel sem přes Lewice, Šahy, Šurany, Ároksalaše a Heweš do Swat. Emerika čili St. Imre w Zátisí, wsi od P. Šrétera kaupené, asi tři tisíce obywatelůw počítající. Zde na té nepřehlédnuté, ale neweselé bezstromé rowině, u wýlewůw rybné Tisy, kdež jen řídké wrbiny nějakau rozmanitost krajině způsobily, wídal sem přece ten nejkrásnější a nejwelebnější wýchod a západ slunce w žiwotě swém. A této jediné rozkoše bylo mi tu požíwati; Šréteři zajisté widomě čím dále tím nepříwětiwějšími ke mně se stáwali. Tito wší ducha jemnoty anobrž i wzdělanosti prázdní lidé žili cele jen w hospodářstwí; skrbnějších neužilcůw nad ně nikdy sem nepoznal. Napomínaní ale ode swých příbuzných, aby mne u synůw swých na budaucí dwě léta podrželi, byli mně nejen dokonalé zaopatření w žiwnosti, ale i hotowých tisíc zlatých přislíbili. Tohoť počalo jim líto býti; bojíce se wšak poroku těchto příbuzných, kdyby mně oni wypowěděli, umínili mne auskočně k tomu přinutiti, abych já to sám učinil. Ku konci ferií počali přede mnau a před syny swými prohazowati wšeliká slowa o mých minulých příbězích: proč sem sobě prý tolik nepřátel nadělal? zdali hluku tomu přece cosi skutečného příčiny nezawdalo? proč sem jejich Michalowi ukřiwdil, z wýstupkůw jej newinného trestaw? a co tomu podobného wíce. I rozwedl sem se s nimi pořád ochotně, poznaw prawau mysl jejich lépe, nežli ji sami ukázati chtěli; byl bych to dáwno učinil, než

---

[1]) obchodem.

že naděje dostati se do domu Paní Zerdahely mne k nim blíže wázala. Kdybych jim byl tajemstwí od Michala sobě swěřené zjewil, bylbych se arci lehkau prací očistiti a pomstiti mohl: ale já pohrdal těmito lidmi příliš, než abych pro ně slowo swé, třebas i winníkowi dané, byl zrušil a tím i důstojenstwí swého swědomí ublížil. Že i sám starý Šréter o hodnosti mé lépe přeswědčen byl, nežli na sobě ukazowal, zjewilo se brzy potom, když chtěje snad swědomí swému pro křiwdu mně učiněnou polehčiti, mne do Šárošpataku, tam kdež Komenský náš kdys byl učil, za professora mimo wůli mau poraučel.

Ale newděčnost těchto lidí a wšecka newlídnost osudu mého tak mě přece zabolely, že sem ubíraje se na cestu do Prešpurka onemocněl. P. Šréterka zawezla mne až do Lewic; tu mne opustiwši, oznámila staw můj we Wýsce (Kisfalu) Panu Zerdahelymu, manželi mé dobroditelkyně, kterýž i hned pro mne skwostnau příležitost swau poslal. Dojda Wýsky, spatřil sem dwůr plný panských kočů; celá téměř Těkowská Stolice byla tu na hostině. Paní Zerdahely, uwidauci mne tak ztrápeného, a nemohauc pro množstwí hostůw swých se mnau mluwiti, wtasila mi potichu cedulečku do ruky, kterauž otewřew já potom we swé swětnici četl sem (28. srpna 1818):

„Feige Sterbliche nur und aberwitzige Schwärmer
Schrei'n von den Dächern ihr Weh, Mitleid erbettelnd vom Volk.
„Klage geziemt nicht dem Starken. Im Kampf mit dem eisernen Schicksal
Siegt nur die rüstige That: Worte sind Beute des Sturms.
„Schlägt ihm ein ähnliches Herz, so geb' er sich ganz und auf ewig;
Bleibt ihm dies Kleinod versagt, werd' er sich selber die Welt.“

Tato dobrá i maudrá paní nyní práwě mateřsky se ke mně chowala. Když sem s ní *1. září 1818* z Wýsky přes Nitru do Prešpurka jel, ona mne k sobě do koče swého pojala, synu swému kázawši na kozlík ku kočímu sednauti. W Prešpurku zjednal sem já sobě byt [1]) zwláštní pro sebe; lékaře, léky a jídlo posílala mi Paní má. Do škol chtěl a začal sem opět choditi; ale pro nemoc opustil sem je hned s počátku *října* cele, aniž je kdy od té doby wíce nawštěwowal. Žiwil sem se lekcií dáwáním; neměw pak u P. Zerdahely nic wíce dělati, chodil sem tam jen když sem kdy pozwán byl. Paní Géczy zemřel byl té doby slawný otec její; pohřížená w žalosti nespomenula si dlauho ani na spolky naše, ani na mne. Mne otec můj *6. listopadu* ještě necele ozdrawělého w Prešpurku nawštíwil, jehož já potom do Wídně zprowodiw, konečně z nemoci sem se wymohl. Potom *15. listopadu* dal sem se od Pana *Pawla Šándora*, zemana i přítele Paní Zerdahely namluwiti, abych se s ním o hospodu a stůl jeho zdělil. Přešed k němu, zabral sem se wší silau do studowání, zwláště anglické literatury, s níž mě Prof. *Selecký*, nyní dowěrný přítel můj, blíže oznámil.

Gibbonowy „miscellaneous Works“ kdež sem wýtahy a poznamenáni z jeho denní lektůry čítal, zbudily u mne předsewzetí, abych i já něco podobného sobě zhotowil. Počal sem tedy *25. listopadu 1818*

---

[1]) hospodu.

swůj prwní každodenníček, kdež sem ponejprw swé myšlení o Jenišowě srownání řečí ewropejských sobě zaznamenal. I we spolcích u Paní Géczy, nyní wnowě začatých, přednášel sem nejprw z tohoto Jenišowa spisu, potom ze Sulzerowy teorie krásoumy. W bibliotéce Landesowě probíraje se w anglických knihách, oznámil sem se *2. prosince* s P. Eganem Angličanem, podkoním knížete Gražalkowiče. Muž tento měl wýbornau knihownu, a w řečech anglické a francauzské byl tak zběhlý, že knihy anglické po francauzsku, francauzské pak po anglicku bez wady čísti mohl. W lůnu jeho milostné familie požíwal sem já mnohého potěšení. Tohoto léta četl sem od něho Blairowa čtení, Addisonowa Spectatora i welikau encyclopaedii britannickou. Milý Šafařík učil mne této zimy hwězdoznanstwí, a náwodem jeho četl sem některé Jean Paulowy spisy, jak doma, tak i u P. Zerdahely.

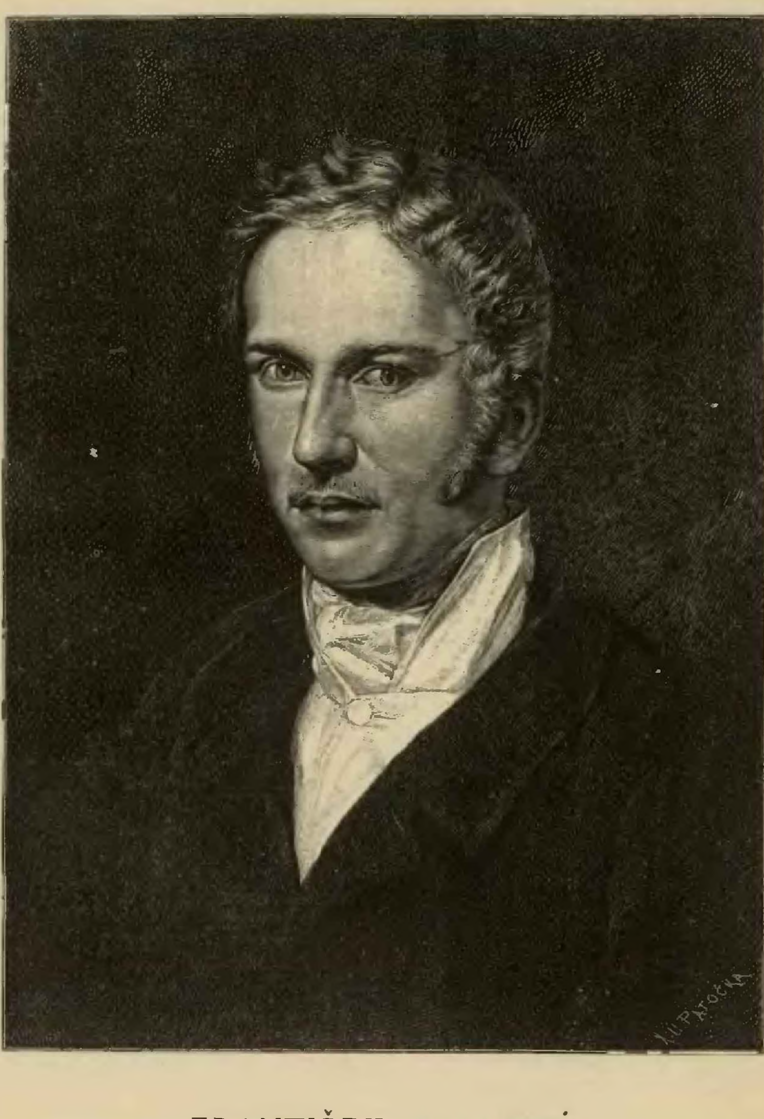
Zde končí rukopisný posud nevydaný zlomek životopisu Palackého, jak sepsán byl jím samým nejspíše r. 1823. Připojený k němu výpisek z každodenníčka zde opomíjíme; obsahuje kratičkou zmínku, že koupil sobě dne 31. pros. 1818 rukopis Králodvorský. Jaké city ovládly nadšeným mladíkem při pročtení jeho, o tom dovídáme se z denníku r. 1819, kdež v prvních dnech ledna naznamenal sobě slova památná. Buďtež zde uvedena ku konci popisu mladosti Palackého. Kéž ten horoucí vznět lásky k vlasti, jímž planula mladá duše jeho, ovane dechem a požehnáním svým nejen všecku mládež naši, ale i každé srdce české!

S newymluwnau radostí četl sem z počátku léta tohoto s milým Šafaříkem poprwé Rukopis Králodworský. Tedyliž proměnila si se we sláwě swé, ó Wlasti má! Wyneslas ještě jednau welebnau hlawu swau, a národowé hledí k tobě s udiwením! Ale mysl twá wždycky weliká byla; nepoškwrnila swatyně twé hana nižádná. Tys we mrákotě přešlých wěků rozžehla swíci národům, a wedla's je bez powyku k budaucímu blahu. Tyť si se krásně wzestkwěla nade družkyně swé jindy; a nyní an se poutichati zdál líbezný hlas twůj, otwíráš nám klénoty z lůna bylé sláwy swé, aby umlkli háncowé nezbední a potěšili se wěrní synowé Twoji. Tobě, dobrotiwá máti, poswěcen buď znowu žiwot můj i dech můj!

Druhá autobiografie Palackého v pozůstalosti nalezená byla jím sepsána pro Slovník naučný, nepochybně r. 1865. Palacký propůjčil rukopis svůj spisovateli J. Malému, kterýž, doplniv jej dle potřeby, uveřejnil pak pod svojí chifrou. První část životopisu toho, asi do let třicátých, otištěna jest ve Slovníku naučném dle autobiografie s nepatrnými jen změnami a převedením řeči přímé v nepřímou; druhou část rozšířil Malý svými dodatky a zejmena podrobným vypsáním spisovatelské činnosti Palackého.

Ve Slovníku naučném není ovšem životopis Palackého přístupen širšímu obecenstvu, avšak i pro ty, kdož životopis Palackého ve Slovníku naučném četli, nebude snad bez zajímavosti seznati, mnoholi ze článku toho pochází z péra Palackého, a rádi uslyší životopisné ty zvěsti přímo z úst jeho vlastních.

Protož přidáváme zde, ke zvláštním otiskům autobiografie mládí, pro doplnění její i druhou pozdější a stručnou autobiografii Palackého, sahající až do počátku let šedesátých.

FRANTIŠEK PALACKÝ.

Maloval r. 1821. FRANT. TKADLÍK.

II.

Rodina *Palackých* w Morawě od dáwných časůw po rozličných místech rozšířena jest. Jmeno swé má tušim ode wsi Palačowa na Starojičinském panstwí, již w XV. století připomínané. Nejstarší určitá o ní zpráwa jest z r. 1566, kdežto Jiří Palacký co purkmistr městečka Frištáku w tamějších knihách městských se jewí. We 30leté wálce wystěhowali se někteří do Uher, kdežto w městě Šťáwnici potomstwo jich udrželo se. Nowojičinští Palačtí wymřeli ku konci minulého století. Nejstarší jisté datum předkůw mých sahá jen do r. 1705, kdežto za wpádu wojska Šwedského do Hodslawic byl w té wsi foitem Matěj Palacký; potomci staršího syna jeho Matěje podrželi foitstwí Hodslawské až do r. 1835 dědičně; mladší jeho syn Jiří († 1785) byl můj praděd; děda swého, také Jiřího jmenem († 1806), již pamatuji sám.

Wes Hodslawice náležela ode dáwna ku panstwí Nowojičinskému, kteréžto bywši od Ferdinanda II zkonfiskowáno, dostalo se 1624 alumnatu Jesuitskému w Olomauci, od r. 1781 pak Theresianské akademii we Widni. Předkowé moji i po Ferdinandowě reformaci zůstali wěrni, aspoň podtají, wyznání Jednoty bratří českých, a přičiňowali se o zachowání jeho jak w Hodslawicích, tak i w okolí; pro strach před Jesuity chowali knihy bratrské we hlubinách lesůw zakopané, kdež i w určité doby, obyčejně w noci, scházejíce se spoluwyznawači jejich z okolí, a rozestawujíce potřebné stráže na rozličných místech, aby wyzrazeni nebyli, wzděláwali se čtením jejich a spěwy nábožnými. Známo jest, že z okolí toho, z wesnice Žiliny (Söhle) přifařené podnes k evangelické církvi Hodslawské. wyšli r. 1722 prwní zakladatelé Herrnhutu, nyní známého po celém swětě. Poněwadž ale toleranční patent cís. Josefa II (15 října 1781) jen wyznání Augšpurskému a Helwetskému dáwal swobodu, protestanti Hodslawští, dlauho bywše na wáhách, přiznali se konečně k wyznání Augšpurskému, a založili u sebe 1783 zwláštní církew. Otci mému Jiřímu, tehdáž jinochu patnáctiletému, nařízeno bylo wzdělati se we školách aspoň w té míře, aby státi se mohl prwním školním učitelem nowé té církwe. On nastaupil auřad swůj 14 prosince 1784; potom oženiw se s Annau Křižanowau r. 1790, po několika létech wystawěl si dům a školu sám, kdežto já narodil sem se 14 čerwna 1798; křestem mým prodleno do 17 čerwna t. r. Z dětí rodičůw mých, které zůstaly déle na žiwě, předešly mne wěkem bratr Jiří a sestra Anna, po mně následowali bratří Ondřej a Jan, sestry Mariana i Rosina.

Poněwadž služné otce mého, jak se školy tak i s písařstwí při obci, bylo chatrné, on přiživowal se tytýž obchodem w másle do Wídně a i krejčowáním. Bylť muž bystroumý a podnikawý, pobožný a mrawně přísný, ale často i prchliwý: matka má naproti tomu prawý wzor ženské jemnosti a něžnosti, z jejichž ust newyšlo nikdy slowo

neslušné. Při wší otcowě přičinliwosti nezawítala zámožnost nikdy do jeho domu. Roku wšak 1829 kaupil sobě we weřejné dražbě dědičné foitstwí we wsi Zubřím u Rožnowa, kamž přestěhowaw se, žiw byl až do 8 září 1836. Matka má předešla ho smrtí 25 října 1822 w Hodslawicích.

Já zrodiw se we škole, přilnul sem záhy ku knihám, a již co chlapec 5—6letý přečetl sem byl celau biblí.

O wánocech 1807 zawedl mne otec do Kunwaldu za Nowým Jičínem, abych naučil se němčině. Mimo školu wesnickau býwal sem tam aučasten také wyučowání na ústawu založeném w zámku od hraběnky Truchsesowé roz. Harrachowé, kdežto panowal duch a smysl paedagogický ušlechtilejší. Zpozorowaw ale otec můj, že w obcowání s katoliky stáwal sem se příliš náchylným ku katolicismu, wzal mne odtud zase w máji 1809, když nejwíce zuřila w Rakausích wálka s Napoleonem Pak ustanowen byw on za wůdce několika potrawních wozůw s panstwí Nowojičinského k cís. wojsku wyprawených, když pro nešťastné tohoto pobyby musel konečně s nimi utéci se až do Trenčína w Uhřích, a při delším tam pobytu oznámiw se s předstawenými evangelické církwe zjednal to při nich, že přijat sem tam byl do tak řečeného alumneum; i wrátiw se domůw, zawedl mne tam hned w srpnu 1809. Wyučowání we trenčanských latinských školách lišilo se welmi od Kunwaldského, a nedalo se tušim ani pomýšleti chudší. Pobyw tam až do červua 1812 nenaučil sem se nežli latině, dle obecného tehdáž spůsobu w Uhřích, a poněkud i klawírowání. Osoby howiwší mému hladu na knihy půjčowaly mi nejwíce polemické spisy nábožné, kterýmiž i já stal se protestantským horliwcem a zamýšlel se do missionářstwí evangelického. Mimo to wšak kaupiw u hokynářky Trenčanské francauskau grammatiku Hilmara Curasa i školní grammatiku řeckau, počal sem saukromí úsilně učiti se frančině i řečtině bez cizího náwodu. Také osobní známost w rodině nejwzdělanějšího měšťana Trenčanského, Bakoše, stala se mi později pramenem a pohnutkau k duchownímu prospěchu.

K dalšímu studowání zawedl mne otec do Prešpurka na evangelické Lyceum ku konci srpna 1812. Tam nejen školy lépe byly zřízeny, nežli w Trenčíně, ale od professorůw dostáwal sem i whodnější čtení, zwláště cestopisy, w nichžto nejwíce sem si libowal, takže i brzy zhojil sem se z Trenčanského zelotismu. Otec můj přinesl byl do Prešpurka rukopis swé „Knižečky ke wzdělawatedlnému čítání, obzwláště pro školní mládež,“ kterauž podal prof. Jiřímu Palkowičowi s prosbau o její wydání, jakož se i stalo. Tím uweden jsem byl hned s počátku w osobní styky s mužem tím, kterýž mne, an sem dosti orthograficky po česku psáti uměl, we wěcech českých za písaře užíwati počal. A wšak obcowání s Palkowičem mohlo wíce odstrašiti od češtiny, nežli přiwábiti k ní. Národní mé probuzení a uwědomění počalo teprw o rok později, zwláštní náhodau. Když w měsíci srpnu 1813 z letních ferií wracel sem se do Prešpurka zase, přiwaly a deště náramné donutily mne stawiti se w Trenčíně u Bakoše, a nastalá tudíž powodeň neslýchaná, pobyti tam asi týden. Pan Bakoš byl milowníkem české literatury a držel i Hromádkowy Wídeňské Nowiny i přílohu k nim „Prwo-

tiny pěkných umění"; nacházeje však w nich mnoho nesrozumitelného, požádal mne co rodilého Morawana o wýklad toho: tu však ukázalo se, že já tomu ještě méně rozuměl, nežli tazatel můj. Zastyděw se před rodinau ctěnau, i s wyznáním, že sem si potud knih českých newšimnul, nawcden jsem od hostitele swého hned ke čtení Komenského Labiryntu swěta, Jungmannowy Ataly a časopisu Hlasatel, kteréž nejwíce mi schwalowal, a já také skutečně brzy sám také zalíbil sem si w nich; zwláště Jungmannowa „Rozmlauwání o jazyku českém" působila we mně nejwíce ku probuzení citu národního. Dostaw se potom zase do Prešpurka, propůjčowal sem se Palkowičowi hned s wětší ochotau a účastenstwím při redakcí jeho Týdenníka, i hledal a nacházel ty mezi spolužáky swými, kteří wíce méně účastnili se we snahách národních; takéť „elegie na smrt Jana Bakoše", nejmilejšího někdy spolužáka mého w Trenčíně, stala se té doby prwním mým pokusem básnickým w české řeči, an sem dříwe jen w latinských hexametrech, owšem pomocí tak řečeného Gradus ad Parnassum, byl se cwičíwal. Studia wšecka w Prešpurku konala se ještě latině. W řádném jejich postupu dáwáno mi swědectwí wýbornosti; mimo školu pak jal sem se učiti wšem téměř jazykům moderním. Mezi školními kamarády mými byli také rodilí Srbowé, ježto učili mne rozuměti knihám srbským, staroslowanským i ruským; na Lyceum byla také čtení jazyka francauského i anglického, italčině a španielčině učil sem se z grammatik sám, ba i Camoensowu Lusiadu pokaušel sem se čísti w originálu. Studiemi filosofickými r. 1816 počal u mne nowý žiwot duchowní; pohřížiw se do hlubin systému Kantowa, ztratil sem chuť ku powolání kazatelskému, k němuž sem potud weden byl; po plném aupadku zásady autority w duchu mém zápasila wíra s newěrau krutě, ale swítěziwši otužila se tím wíce. Také bližší známost osobní s duchaplným Janem Benediktim (Blahoslawem) přítelem Šafaříka (tehdáž již w Jeně studowawšího), wydařila se ku prospěchu mému; čítali sme spolu, mimo jiné, zwláště Homera, Theokrita i Pindara, jimžto já již poněkud lépe rozuměl, nežli on, ba nežli sám náš professor. Kollár, také spolužák můj, co do snah národních držel se byl na Lyceum Prešpurském ještě wždy w pozadí, až teprw w Jeně při Šafaříkowi probudil se. Benedikti již 1816 uwedl mne w literarní spojení s přítelem swým w Jeně; a když we březnu 1817 ubíral se sám také za ním do Němec, já dal mu na cestu překlad swůj několika spěwůw Macphersonowa Ossiana, kterýžto wydán byw 13 dubna we Hromádkowých Prwotinách pěkných umění pod mým jmenem, uwedl mne ponejprw do kruhu spisowatelůw českých. Té doby redigowal sem také po dwa měsíce latinské nowiny Ephemerides politico-statisticae Posonienses. Mezitím ač sem pomáhal byl Palkowičowi z pauhé ochoty při spisowání jeho slowníku českoněmeckého, nebylo předce lze nadlauho trwati s ním w dobré wůli; také již s počátku r. 1817 jal sem se byl psáti listy o prosodii české, ježto hájily časomíry proti zásadě přízwuku od Dobrowského uwedené a od Palkowiče chwálené. Když ale w čerwnu 1817 Šafařík wrátiw se z Jeny, pobyl několik dní u mne w konviktě Jesenákowském, jehožto představeným tehdáž sem byl: přinešené od něho pojednání w téže wěci mnohem důkladnější, nežli byla práce má, zplašilo mne tak, že w pře-

mítaných té doby náwrzích literarních ani o této se zmíniti sem si netraufal. Teprw když na podzim toho léta Šafařík wrátil se do Prešpurka co wychowatel mladého šlechtice zase, umluwili a složili sme pospolu „Počátky českého básnictwí, obzwláště prosodie“, ježto wyšly tiskem w Prešpurku pod známkau r. 1818. Spis ten mladistwý zjednal mi dopisowatelské spojení s Jungmannem w Praze, jenž weliké měl w něm zalíbení.

Mezi professory Prešpurskými se zwláštní wděčností připomínám si Jana Grossa, pod nímž slyšel sem psychologii, aesthetiku a klassickau filologii; byl to muž wyššího wzdělání a jemného ducha, a stal se příčinau, že já mimo wšecka studia nejwíce lnul ku krásowědě i krásoumě. Wšak i ostatní učitelé moji byli mně welmi nakloněni, a dáwali mne na nejlepší místa, kdež potřebí bylo učitelůw saukromých. Tau cestau dostal sem se ku konci r. 1817 ku paní Nině Zerdahely, roz. Baloghy, šlechtičně uherské, kteráž po ztrátě wšech swých nadějných dítek až na jednoho syna přišedši do Prešpurka i hledajíc ukojení mysli we wychowání nejen toho syna, ale i čtyr příbuzných mladých slečen, oblíbila si mne co učitele těch dítek proto, že sem prý byl prwní, jenž rozumowáním filosofickým, any útěchy náboženské neměly u ní dosti moci, wrátil jí pokoj ducha; bylať to paní wysoce wzdělaná, citůw hlubokých a mysli welmi jemné, ježto brzy stala se mi jako matkau; w důwěrném po několik let s ní obcowání, w rozmluwách ušlechtilých o nejwyšších otázkách žiwota lidského, zjemněli také moji citowé a upewnil se mrawní charakter; při ní prospíwal sem we škole žiwota lépe nežli knihami, a dowršilo se tak říkaje duchowní mé wychowání. Ona uwedla mne do wyšších kruhů společenských, kteří na oprawdowém wzdělání záležeti sobě dali; k její radě a žádosti, odbyw swá studia w Prešpurku, přijal sem 3 března u její katolické přítelkyně Karoliny Čúzy, roz. Kvassay, wychowatelstwí dwau synůw, již filosofická studia na Prešpurské akademii obýwawších, we kterémžto powolání setrwal sem až do měsíce února 1823; obě paní a rodiny jejich bydlily některý čas w jednom a témž domě. Když ale w Prešpurku nebylo lze přemoci tehdejšího šlendrianu školského, zawedl sem na podzim r. 1820 schowance swé na uniwersitu Wídeňskau; čímž i mně dána příležitost, rozšířiti duchowní obzor swůj, jak studowáním we cís. dworské bibliotéce a we wšelikých kabinetech a obrazárnách weřejných i saukromých, tak i častým obcowáním s muži učenými, zwláště se slawným Dobrowským, (wydáwawším tehdáž we Wídni swé Institutiones linguae Slavicae) s Kopitarem, s malířem Kadlíkem, hudebníkem Doležálkem, a jinými. W létě 1821 wrátili sme se do Uher zase a bydlili napotom na statku schowancůw mých we wsi Čúzu, stolice Komárňanské. Tam jal sem se spisowati „Krásowědu“ swau jazykem českým, kteráž ale w rukopisu zůstala nedokončena: jen zlomek z ní, pod nápisem „Powšechné zkaumání ducha člowěčího w jeho činnostech“ wyšel r. 1821 w Kroku (I, b. 127—140), pak následowal tamže r. 1823 (I, d. 21—74) „Přehled dějin krasowědy a její literatury.“ Bylť sem té doby ještě poněkud na wáhách, mámli přední snahy swého žiwota obrátiti ku krásowědě a kritice krásoumy, neboli k dějinám národu swého: jedno ani druhé nepodáwalo čáky, opatřiti mne

chlebem wezdejším: ale co protestant newiděl sem wůbec žádné karriery před sebau pod cís. Františkem II, když ku kazatelstwí neměl sem chuti. Konečně umínil sem, po skončení úřadu wychowatelského a po nabytí skrze něj malého kapitálu nawštíwiti předewším Prahu pro studowání pramenůw dějin husitských asi na dwě léta, potom pak teprw hledati sobě chleba kdekoliw zase.

Takto stihnul sem do Prahy ponejprw 11 dubna 1823 dopoledne, a — zůstal tu až podnes. Srdečně přijali mne zwláště Jungmann, Presl, Hanka, Norb. Waněk a jiní; Dobrowský dowolil mi choditi k němu každodenně na cwičení se we čtení starých písem a pro poznání pramenůw dějin českých; domlauwáno mi, abych odřekl se myšlenky, opustiti Prahu kdy zase; měl sem zabrati se do privatného studium práwnictwí, a Jungmann zjednal mi w domě statkáře Ahsbahsa místo domácího informatora, kteréž ale po několika měsících opustil sem zase, když sem nabyl přeswědčení, že ani studia práwnická nedowedau mne k cíli. Staw národnosti české w Praze byl tehdáž welmi neutěšený, ba téměř beznadějný. Ačkoli přičiněním několika šlechetných mužůw řeč a literatura česká již počaly se byly křísiti k nowému žiwotu, různice wšak a třenice mezi literaty českými o prawopis, purismus a neologismus wedly zase wše k aupadku konečnému. Welikému obecenstwu zdály se to býti hádky pauhých pedantůw o ypsylon w podobné wěci, a celé naše národní snažení upadalo mezi wzdělanci we směšnost a w opowržení; takéť kdokoli nosil slušný kabát, neodwážil se tak snadno na weřejných místech promluwiti česky. Náčelníci w půtkách byli s jedné strany prof. Jan Nejedlý, muž powahy náružiwé a newelmi swědomitý w osočowání swých někdejších přátel, s druhé Jos. Jungmann, duše w každém ohledu šlechetná, tichý genius, nechodiwší ale kromě školy nikam mezi lidi; Jungmann zastáwal zásadu pokroku, Nejedlý hleděl zachowati obmezené spůsoby tak řečeného wěku klassického pod cís. Rudolfem II; já nemohl nežli ku pokroku přidati se, ale snažil sem se od počátku odwoditi mysli od forem jazykowých k naukám wěcným, ke wzdělanosti nowowěké wesměs.

Baron Hormayr we Wídni nepřestáwal té doby sollicitowati, jak jiné přední rodiny české, tak i hrabata Šternberky o jejich rodopis pro swůj Taschenbuch für vaterländische Geschichte, a když přemítáno, kdoby k takowé práci se hodil, nawrhl Dobrowský mne. Takž uweden byw do domu hraběte Františka Šternberka, co náčelníka rodiny, jenž swé wšecky rodinné spisy, spolu s bibliothekau chowal we swých pokojích, chodil sem s podzimku 1823 do jara 1824 každodenně k němu, a wprawowal se, pod bezprostředným jeho dohledem, do wšech podrobnosti dějin českých, we kterýchž rod Šternberský od jakžiwa znamenité měl působení. Hrabě Frant. Šternberk byl muž ducha wysoce oswiceného a sám nepowrchný znatel historie národní, kteraužto we půwodních pramenech studowati již ode mládí míwal zalíbení; byltě spolu řádným audem král. české společnosti nauk, co přední znatel numismatiky české, a presidentem akademie pro wýtwarnau krásoumu, jižto sám byl nejwíce založil; w jeho domě saustřediwalo se wše, co w Čechách jak we šlechtě tak i w národu wůbec wynikalo láskou a péči o nauky a krásoumu. Wida mne w témže duchu míti aučastenstwí, zabýwal se

často po celé dni rozmlauwáním se mnau, tak že i práce má rodopisná nemálo tím obmeškána bývala: wšak teprw když sem (w máji r. 1824) přednesl hotový spis swůj w posezení obau hrabat Šternberkůw Františka i Kašpara i přítele jejich Dobrowského, a přísní saudcowé nenalezli w něm nic, netoliko kárání, ale ani oprawy hodného a potřebného, stalo se powýšení mé we twáři jejich; z dosawadního námezdníka stal se najednau společník rownoprávný onoho výboru osob rozličného stawu i pohlawí, kteréž u Františka Šternberka scházejíce se, míwaly i do užšího rodinného kruhu přístup. U bar. Hormayra potom práce má mnohem menšího došla oblíbení: nebyloť w ní ani chlubné chwály, ani šperkowaného slohu, wlastností při jeho „Ahnentafeln" newyhnutelně potřebných; pročež tu wynechάwaje, tu přidáwaje drahně wěcí, podal ji w almanachu swém na r. 1825 tak oprawenau, že zwláště hrabě František nemalé z toho měl pohoršení.

Událost ta dala žiwotu mému obrat rozhodný. Hrabě František Šternbek netajil se zwláštní swau přízní ke mně a přidal se ke hlasu těch wlastencůw, kteří chtěli, abych usadil se na wždy w Čechách, že se tu prý neztratím; k ochraně před policií, která lidi bez „charakteru" neráda w městě trpěla, udělil mi titul swého archiwara, pauhau to sinekuru s ročními 200 zl., pokudby pro mne něco lepšího se nenašlo. Také staral se potom při společnosti nauk, že sem obdržel nařízení k sestawení, za dobrý honorar, Starých letopisůw českých co třetího dílu Scriptores rerum Bohemicarum, a že wypsána od ní cena na spis kritický o starých kronikách českých. Co ale bylo pro mne tehdáž nejdůležitějším, byl skutek ten, že k rekommendaci jeho a knížete Augusta Longina z Lobkowic, tehdáž krajského w Budějowicích, obdržel sem od knížete Josefa Šwarcenberka neobmezenau swobodu, proskaumati archiw Třebonský, nejbohatší to a potud nedotknutý pramen dějin českých XV a XVI století. Počaw tam práci swau 17 srpna 1824 i setrwaw w ní s neobyčejnau pilností do 9 listopadu, nabyl sem najednau takowé známosti dějin husitských, jakowé přede mnau neměl nikdo. W pozdějších létech wrátil sem se ještě osmkráte ke zdroji tomuto, jehožto bohatstwí wyčerpati předce se mi nepodařilo. Další následek Šternberského rodopisu mého byl ten, že i jiní šlechticowé čeští požádali mne o práce podobné, aneb aspoň o sbírání materialu k nim: nejprw hrabě Eugen Černín, potom kníže Rudolf Kinský, hrabě Klam-Martinic a jiní. Já proto s počátkem r. 1825 jal sem se úsilně pracowati w deskách zemských i dworských, w archiwu gubernialním i městském. Časté přitom a důwěrné obcowání s hrab. Frant. Šternberkem wydařilo se we zwláštní prospěch ducha mého: jako dříwe paní Zerdahely naučila mě přihlédati k duševnímu žiwotu lidskému, tak nyní wýtečný tento šlechtic, co muž we weřejných politických záležitostech zběhlý, otwíral mi jasnější pohled na žiwoty národůw. Pomíjeje wšeliké podrobnosti musím zmíniti se aspoň o konversaci dne 20 prosice 1825 trochu místněji, ana měwši důležité následky, utkwěla také žiwěji w mé paměti.

Byw toho dne, jako často jindy, pozwán k tabuli, zůstal sem potom we společnosti obau hrabat Šternberkůw a p. Dobrowského až téměř do půlnoci: neb hádky tuhé, w nichžto sme se octli, nedaly

nám rozejíti se dříwe. Hrabě Kašpar, co president českého Museum, stěžowal si trpce na celý národ, že ústawu toho tak prospěšného nedáwno ještě tak snažným úsilím a tolikerými obětmi založeného, počínal si již newšímati, ba zapomínal naň docela. Já při wší úctě k muži welezasloužilému nemohl sem zdržeti se, abych neopponowal a neukázal na jiné spolupříčiny zjewu toho, zwláště na newhodné umístění a celé tehdejší wedení českého Museum. Slyšel sem, dím, hlasy w národu, že podobalo se, jakoby poklady jemu swěřené ukrýwaly se před obecenstwem, schowány jsauce na místě wzdáleném a těžce přístupném, že dáwati něco do Museum bylo as tolik, jako házeti je do studně, ano napotom zapomenuté leželo tam ladem, nepřinášejíc nižádného užitku. Proč, prawil sem, společnost musejní nepomýšlí na nějaké činné objewení se před národem, proč nehledá cesty, na níž by wstaupila w užší s ním wzájemnost a působila spolu k jeho wlasteneckému probuzení a wzdělání? Řečmi takowými podráždil sem owšem hraběte Kašpara ještě wíce, an byl hlawní příčinau, že Museum proti wůli mnoha wážných mužůw uloženo bylo w domě někdy Šternberském na Hradčanech. Ale dalo to příčinu k žiwým a dlauhým debatám o založení nějakých časopisůw musejních w obau jazycích, o žiwějším podporowání literatury a národnosti české atd. Dobrowský a hrabě Kašpar měli, že již pozdě bylo mysliti na wzkříšení zase národu českého a wšecky o to práce že šly na zmar. Já popíral to horliwě, i domlauwal Dobrowskému, že on, přední muž národu swého, po celý žiwot swůj nenapsal potud a newydal nic jazykem českým, leda jednu předmluwu (k Radě wšelikých zwířat r. 1814 tiskem opět wydané.) Budemeli wšichni tak se chowati, pak owšem že zahynauti musí náš národ hladem duchowním; jáť aspoň, doložil sem „kdybych byl třebas cikánského rodu, a již poslední jeho potomek, ještě za powinnosť bych si ukládal, přičiniti se wšemožně k tomu, aby aspoň čestná po něm zůstala památka w dějinách člowěčenstwa“. Řeči takowé Dobrowský a hrabě Kašpar konečně promíjeli enthusiasmu mladistwému, hrabě František ale měl skutečné w nich zalíbení a potakal mi we wšem. Na rozchodu požádal mne hr. Kašpar, abych spořádal myšlenky swé o zřízení časopisůw musejních a podal mu je písemně co nejdříwe. Také, když je obdržel, počal hned o tom jednání we wýboru českého Museum; a roku následujícího, když já pracowal we Wídni jak we dworské bibliotéce, tak i w c. k. tajném archiwu, přišed tam powolal mne k sobě a oznámiw, že již obdržel od policejního presidium powolení k wydáwání časopisůw musejních w jazyku německém i českém, dne 4 dubna 1826 podáwal mi redakcí obau; auřední wšak o tom dekret obdržel sem teprw 15 máje Zřízena spolu také kommisse z audůw wýboru, páni Dobrowský, Millauer a Steinmann, ježto mi při redakcí měla radau a poučením nápomocna býti: ta wšak skutkem potom ani newstaupila w žiwot. Časopisowé oba počali wycházeti rokem 1827. Postawením tím, co redaktor obojích časopisůw musejních, octnul sem se najednau jako w centrum literarní činnosti w Čechách, netoliko české, ale i německé a wešel w osobní styky a známosti s weškerau takořka intelligencí w zemi. To samo wedlo mne na wyšší poněkud stanowiště, s něhož i na trwající potud mezi českými spisowateli hádky a půtky

nestranněji patřiti sem mohl. Německý můj Monatschrift potkáwal se s welikau chwalau, ale jen doma, we kruhu dosti obmezeném; weliké německé publikum, jak za hranicemi, tak i doma, zatracowalo a priori wše co wycházelo pod rakauskau censurau a exempláře, jež sme posílali na ukázku do Němec, přicházely nám nazpět s wětšího dílu nerozbalené. Když hrabě Kašpar Šternberk wedl na to stížnost u swého přítele Göthe, tento rozhorliw se postawil do Berlinských Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik (w březnu 1830) článek o časopisu našem obšírný a welmi pochwalný, jenž zbudil po celých Němcích prawau sensaci: ale i po něm, jako před ním, neodbíráno za hranicemi wíce nežli šest exemplarůw německého musejníka našeho, tak že koncem r. 1831 wýbor musejní uzawřel zastawiti cele jeho wydáwání. S jiným, ač s počátku ne mnohem utěšenějším osudem potkal se čtwrtletní musejník český. S kým hlawně a proč mu potýkati se bylo, dáwá na srozuměnau připojené ku konci prwního ročníku „Slowo k wlastencům od redaktora“ dne 1 října 1827. Že sem nechtěl slaužiti stranám za orgán, že zamítal sem články howící jen jazykowým subtilnostem a hádkám, že i ctěnému Jungmannowi odepřel sem místa k autokům zjewným na Nejedlého, že Kollárowi ani Žákowi neswolil sem k měnění grammatiky naší, těmi a podobnými hříchy zbudil sem w táboru literatůw českých, kdež našlo se ze záwisti také sokůw několik, téměř wšeobecnau proti sobě newoli, a w běhu let 1828 a 1829 opustili mne pomocí swau bez mála wšichni; wětší díl článkůw každého ročníku musel sem hotowiti a podáwati sám. Teprw zkusiwše neoblomnost mau we směru praktickém (ke wzdělání naukowému) počali ten a onen wraceti se ke mně zase, zwláště když po smrti Dobrowského wolno mi bylo wydáwati musejník latinkau, a ne šwabachem wíce. Mohu říci, že setrwalostí swau dopomohl sem literatuře naší k duchu a směru lepšímu, ana cesta auzká ode mne ponejprw nastaupená stala se pomalu wšeobecnau silnicí. Širšího swětla nabyti mohau poměry tyto z „Předmluwy ke wlastenskému čtenářstwu“, kterau z února 1837 postawil sem w čelo jedenáctého ročníku časopisu musejního.

Rok 1827 stal se mi nad jiné památným netoliko počátkem dotčené redakce, ale i dwěma událostmi pro žiwot můj rozhodnými: nejprw oženěním se s Theresií, dcerau adwokata zemského Dr. Jana Měchury, na jehož statku we Wotíně byla má swatba dne 16 září 1827; potom obdržením wyzwání od stawowského wýboru zemského dne 29 října, abych uwázal se w pokračowání Pubičkowy Chronologische Geschichte Böhmens. Přijal sem nabídnutí to, ale prosil spolu, chtějíli stawowé čeští propůjčiti se nějakau pomocí dějepisu českému, tak příliš zanedbanému, aby obrátili zřetel swůj k něčemu platnějšimu a potřebnějšímu, nežli bylo dotčené pokračowání. Wyzwán jsa wyložiti určitěji, čeho pro zwelebení dějepisu českého si přeji, podal sem 22 ledna 1828 obšírný o tom mémoire. Stawowský wýbor podal můj spis hraběti Františkowi Šternberkowi, co nejwyššímu komorníku králowstwí Českého a přednímu mezi stawy znalci dějin českých k uwážení, aby napsal o něm swé dobré zdání: kterýžto schwáliw mé wšecky důwody a náwrhy, doložil, že hoden jsem důwěry pp. Stawůw. Mezitím nowě přišlý do Čech nejwyšší purkrabí, hrabě Karel Chotek, muž wlasti swé neméně

nežli císařské dynastii oddaný, požádal mne byl již ku konci r. 1826, abych docházel k němu, cwičit jej w jazyku českém; čímž mi dána příležitost, získati sobě i jeho přízeň a důwěru. W takowých okolnostech, když wýbor zemský usnesl se, nawrhnauti mne nejprw příštímu sněmu králowstwí Českého za stawowského historiografa země české, nemohla konkurrence Edmunda Horkyho, jehož dworský kancléř hrabě Mitrowský stawům českým pro týž auřad schwalowal, státi se mi hrubě nebezpečnau. Ale uzawření sněmownímu ode dne 13 dubna 1829 mně dle náwrhu cele příznіwému hrozila odjinud tím těžší pohroma. Nejwyšší kancléř we Wídni, hrabě Saurau, wymísil článek ten ze snešení sněmowního, jakožto nehodící se, aby předložen byl císaři pánu k sankci. Wěc ta stala se jedním z řídkých pádůw, kde stawowé tehdejší postawili se we zřejmau opposici proti ministerstwu. Odpowědělit, že hrabě Saurau nebyl pro stawy české žádnau instancí, an co jeden z nejwyšších auředníkůw zemských i sám zahrnut byl we hlasu a w žádosti celého sněmu. Ministr hrabě Kolowrat ujímal se té wěci také we smyslu našem: nicméně císař František I, po několikerých odkladech, rozhodl o ní s cesty swé we Štyrském Hradci 18 června 1830 w ta slowa: poněwadž rozpočet zemský na r. 1830 ukazuje deficit, „so hat die Anstellung eines ständischen Historiographen einstweilen auf sich zu beruhen." Když nejwyšší ta resoluce ohlášena sněmu, hrabě Kašpar dle umluwy jal se řečniti w ten smysl, že sice stawům nedowoleno jmenowati mne historiografem swým, ale co každému knihkupci wolno jest, dáti si totiž sepsati knihu jakaukoli a wydati ji tiskem s powolením censury, to že ani stawům nebrání se, chtějíli jen swoliti potřebný k tomu náklad, čemuž když celý sněm přiswědčil a předseda jeho, hrabě Chotek, neodpíral (7 března 1831) dáno mi nařízení (18 dubna t. r.) platné až podnes, abych dle plánu ode mne nawrženého pracowal o dějinách českých, za čež mi jmenem honoraru swoleno ročně 1000 zl. stř. Teprw když wyšel r. 1836 prwní díl mé historie, wyzwal nejw. kancléř hrabě Mitrowský sám hraběte Kašpara Šternberka, aby obnowila se ze sněmu žádosť o mé historiografstwí: načež . . . 1839 císař Ferdinand udělil k němu swé nejwyšší powolení.

Ještě w jiném ohledu stal se mi rok 1827 památným. Když wypsaná od král. české společnosti nauk otázka cenná o uwažowání starých letopisůw českých zůstáwala bez odpowědi, domlauwání hrab. Františka Šternberka přemohla mne, že uwázal sem se i w tu práci, ačkoli redakcí dwau časopisůw a wydáwáním Starých letopisůw českých byl sem již dosti zaměstnán. Když ale w březnu 1829 podal sem ji sekretáři společnosti Davidowi, byl jediný kompetentní její posuzowatel, Dobrowský, již mezi nebožtíky. Ostatní audowé třídy historické diwně se w té wěci chowali, a jen rázným hraběte Františka Šternberka wkročením stalo se, že spis můj korunowán konečně 24 ledna 1830, a já zwolen také 21 března za řádného auda na místě Dobrowského. Bohužel hrabě František brzy na to (8 dubna) následowal přítele swého do hrobu. Před smrtí swau šlechetný tento muž welikau získal sobě záslubu také o založení Matice české (1830 ledna 6 až března 14) o němž Naučný Slowník (V, 168 sl.) podáwá zprávu obšírnější. Založení to stalo se tak říkaje mimochodem, ano původně směřowalo

se ke shotowení a k wydání wětšího encyklopedického slowníku, jak pro naučné wzdělání národu našeho wůbec, tak i pro wytříbení a ustálení naučné terminologie české zwláště, anižby w tehdejších dobách nedůwěry s hůry, podezříwání a hanebných denunciací s dola, bylo mohlo podařiti se, kdyby o ně upřímo bylo se žádalo; wšak i přes to bylo potřebí mnohé opatrnosti a mocné ochrany, aby nowý ústaw brzy po swém zřízení nebyl opět zwrácen a zničen auklady mnohonásobnými. Slowník onen naučný newešel tehdáž ještě we skutek, za příčinau i newalné ochoty spisowatelůw, i že uznána potřeba, wzdělávati dříwe jednotliwé nauky každau zwláště; pročež wydáwána na jeho místě tak řečená „encyklopedie malá." Kníže Rudolf Kinský, ustanowen byw prwním kuratorem matice české naklonil se ke mně brzy přátelsky a nahražowal poněkud ztrátu Frant. Šternberka. Když cís. ruská akademie nauk hrozila připrawiti nás o tři přední pomocníky w literatuře naší, Čelakowského, Hanku a Šafaříka, wolajíc je do Petrohradu, já lituje zwláště ztráty Čelakowského, naříkáním swým pohnul sem knížete, že nabídnul se sám ku podáwání jemu roční pense, kdyby zůstati chtěl; jakož se i stalo, že on naleznuw zaopatření doma, odepřel jíti do Rus a nakazil swým příkladem nejprw paní Hankowau, pak i manžela jejího, po čemž w Petrohradě sešlo i s powolání Šafaříkowa. Tento ale, jemuž postawení jeho w Nowém sadě stalo se již bylo nesnesitelným, odhodlal se r. 1833 přistěhowati se k nám a žíti napotom w Praze pauze co spisowatel český, když pomocí předních tehdáž wlastencůw jak we šlechtě, tak i mezi spisowateli samými, pojistili sme mu skrowný plat roční, ažby došel zaopatření podstatnějšího. Tím weškery literární snahy české nabyly důkladu a prospěchu wždy rostaucího a upewněna wědecká Čechůw přednost mezi národy slowanskými.

Ku konci r. 1832 nastala w žiwotě mém episoda zwláštního rodu, když mi podáno wyučowání mladého wéwody Burdegalského jazyku německému, we kterémžto působení setrwal sem až do měsíce dubna 1835. Oznámiw se tu se wšemi dwořany, ba i spřáteliw se s některými, a byw častěji puštěn i do užšího cercle krále Karla X, měl sem dosti příležitosti, poznati w žiwotě samém wšecky spůsoby i nespůsoby welikých dworůw panownických, ježto i w Praze u wyhnanství opakowaly se w téchže bezmála formách, jako někdy okolo jednoho z předních trůnůw europejských.

Maje r. 1838 zabrati se podruhé do Italie s rodinau swau, odewzdal sem redakci časopisu musejního Šafaříkowi. Mezitím když we wlasti náhlau smrtí sešel hrabě Kašpar Šternberk († 20 pros. 1838,) musely mysli wlastenecké obrátiti zření swé netoliko k zachowání, ale i ke zwelebení českého Museum, a mohlo se již i bez ostýchání mluwiti také o potřebě přenešení jeho se Hradčan do prostřed města Pražského. Sněm český již delší čas wyjednáwal o postawení císaři Františkowi I welikého pomníku na staroměstském nábřeží: já wrátiw se domůw, nejprw saukromí nawrhowal sem za nejpříměřenější monument, aby na onom nábřeží wystawilo se prostranné a welikolepé Franciseeum, do něhož by wšecky za císaře onoho w Čechách powstalé spolky a ústawy pro nauky, krásoumy a průmysl, tudíž i české Museum, whostiti se daly; wyzwán jsa, podal sem stawům 10 listopadu 1839

i důkladný o tom mémoire, kterýž pak i na sněmu wzat byl w úwahu. ale idea obmezena jest na stawení pro Museum toliko a pro Akademii krásoumnau. Mezitím zwolen jsem byl 1 pros. 1839 za sekretáře král. společnosti nauk, 2 černa 1841 i za jednatele českého Museum. Jaké reformy snažil sem se zawesti při obau společnostech, netřeba zde wykládati: aspoň když pro nemoci w rodině mé a pro přílišná zaméstnání 9 černa 1844 složiti sem musel sekretářstwí při učené společnosti, ona přiznala mi zwláštní díky za mau činnost. Pro jakési neshody a rivality mezi audy stawowskými sešlo potom i se slíbeného již stawení Francisceum na nábřeží: ale sněm cítil se pak předce zawázána osprawedlniti poněkud naděje zbuzené, a dal se potom, přičiněním zwláště rytíře Neuberka, tím snáze nawesti, (1844) že koupen pro Museum dům na příkopech (č. 858/II,) kamž jeho sbírky přeneseny jsau r. 1846.

Stawowé čeští za císaře Ferdinanda pokaušeli se, wedením hraběte Bedřicha Deyma, wydobyti sněmu českému stará jeho práwa zase aspoň w té míře, jakož wyměřena byla obnoweným zřízením zemským Ferdinanda II. Potkawše se w tom s tuhým odporem u ministerium we Wídni, a chtějíce lépe poznati půdu práwní, na kteréž jim zápasiti bylo, požádali mne, abych je poučil, kdy a jaké proměny sběhly se w kompetenci a působení sněmůw českých. Co historiograf stawowský nemoha neuznáwati za swau powinnost, poslaužiti jim w té potřebě dle možnosti, swolil sem dáwati jim o tom přednášky, kteréžto počawše 15 února 1843 w domě knížete Karla Šwarcenberka, opakowány w týdni jednau až dwakrát, a skončeny 13 března. Posluchačstwo mé záleželo asi z 20 osob z přední šlechty české, z nichž někteří brali slowa má i do péra. Příznivý z toho pro mne následek byl ten, že přední audowé šlechty naší, powšimnuwše sobě stawu, we kterémž tehdáž dějezpyt český se nacházel, nejen na sněmu přičinili se o to, aby mi k honoráru mému přidána byla roční summa 600 zl. na pomocníky, ale skládali také až do r. 1848 samowolně pomůcky směřující k témuž cíli a obrácené konečně ku prospěchu českého Museum. Zwláště skaumání w archiwech domácích i zahraničných dalo se od té doby obžiwiti a šířiti wíce a wíce. Já sám, pobyw proto ponejprw již 1831 we Mnichowě, 1833 we Wratislawi a Zhořelci, 1837 w Římě a Drážďanech, 1843 w Berlíně atd. a potom častěji zase, předsewzal sem 1846 wětší cestu netoliko do Uher, ale i po celých téměř Němcích atd. atd.

Když w dějepisu swém r. 1845 octnul sem se byl jako na prahu wálek husitských, pocítil sem předewším neodbytnau potřebu známosti auplné staročeské topografie, bez níž wálečné pohyby we wlasti stáwaly se naprosto nesrozumitelnými; i nemoha w tom očekáwati pomoci jiných lidí, musel sem do práce té zabrati se sám, prostudowati opět, s pérem w rukau, wšecky starší kwaterny desk zemských i dworských a srownáwati data jejich w podrobnosti se stawem nynějším. Obětowal sem tomu celá téměř tři léta (1845—48) a mohu říci, že sem jakžiw nepodnikl ani prowedl práce wětší a úsilnější. Co předběžný toho plod a užitek wydal sem r. 1848 známý „Popis králowstwí českého,“ w němž aspoň stará půwodní a přesná, w nowější době namnoze za-

pomenutá jmena wšech osad w zemi, hradůw, twrzí, měst, městeček, wesnic i samot, národu opět na paměť a we známost uwedena jsau.

Swětoznámé události březnowé r. 1848 zastihly mne w Praze, když ještě rodina má tráwila tu zimu w Nizze. W nastalé dnem 15 března u nás konstituční swobodě předwídaje já půtky budaucí, snažil sem se záhy předejíti je a uwesti do kolejí pokud možná neškodných. W náhlém onom zemdlení autority wládní nebylo se obáwati pokusůw republikánských, spíše ale reakce doma proti zrušení priwilegií jak národních, tak i stawowských; mimo to pak hrozily z wenku aspirace národůw německého a maďarského wywrátiti říši Rakauskau ze základůw jejich a uwesti Čechy i Morawu do státních poměrůw nowých a národnosti československé nebezpečných. Protož já i K. E. Ebert, můj někdy přítel mezi Němci Pražskými, swolali sme hned 18 března wšecky spisowatele české i německé dohromady k uwažowání, čeho tehdáž nejwíce bylo potřebí, a dne 21 března, pod předsedáním Šafaříkowým, formulowal já resultat našich porad w ohlášení ode wšech přítomných podepsaném, že slowem i skutkem hájiti budeme zásadu rownopráwnosti obau národůw w Čechách a spojení koruny české s konstituční monarchií Rakauskau. Proti počínajícímu brojení mezi stawy nawrhowal sem 2 dubna předním pánům české šlechty sepsané ode mne určité wyjádření, že paušťice od někdejších priwilegií, přiznáwají se upřímně k zásadě rownosti před zákonem, dokládaje, že pak národ tím snáze swěří se wedení jejich. „Toho já nepodepíši," — zněla odpowěď od toho pána, skrze kteréhož nejwíce působiti sem chtěl; nicméně on předložil to přátelům swým, kteříž potom podepsali prohlášení toho spůsobu jiné, od hrab. Wurmbranda nawržené a owšem méně zawazující. Skutek ten mohl poučiti mne lépe o rozdílu smýšlení mého a šlechtického, nežli se stalo w dawu tehdejších událostí nesčislných a čím dále tím wážnějších; aniž mi lze wyložiti wšecko swé působení ku př. při národním wýboru i jinde. Dne 10 dubna u wečer došlo mne pozwání z Frankfurtu, abych přijda pomáhal ustrojiti parlament říše Německé: protož hned nazejtří, u wýroční den příjezdu swého do Prahy před 25 lety, napsaw powěstnau swau na ně odpowěď, a i tiskem ji ohlásiw, přispěl sem nemálo k usrozumění sobě lidu jak w Čechách, tak i we Wídni, a tudíž k zachowání říše Rakauské w dobách kritických; neb i ministerium Wídenské teprw tím odwážilo se k ohlášení 21 dubna, že dekrety Frankfurtské jen pokud pro Rakausko hoditi se budau přijmauti chce. Wšak potom celá žurnalistika německá po dlauhý čas nepřestáwala kydati na mne proto hanu a nenáwist. W prwním prowolání slowanského sjezdu do Prahy (1 máje) já neměl žádného účastenstwí, ač pod ně také mé jmeno, newím od koho, postaweno bylo: ale určitější o něm wyjádření (5 máje) sepsal sem já; také oswědčení se českého národního wýboru k Morawanům dne 6 máje wyšlo z mého pera. Dne 8 máje wolán jsem byl po telegrafu pilně do Wídně od ministra Pillersdorfa, kterýž, když nazejtří popoledni k němu sem se dostawil, sotwa mne přiwítaw, podal mi hned císařůw Handbillet, kterým jmenowán sem byl ministrem wyučowání w Rakausku; chtěl mne tudíž wésti do konference ministerské, kteráž práwě odbýwati se měla. Překwapení mé nemohlo býti wětší, an sem jakžiw ani na možnost takowau

byl nepomyslil, a potřebowal sem chwíle ke spamatowání se. A wšak daw se s ministrem do řeči o stawu wěcí, a spozorowaw hojné rozdíly jeho i mého politického smýšlení, wyžádal sem si rozmyslu přes noc: pak ale když nazejtří, 10 máje ráno, wrátil sem se s wyjádřením písemným, proč auřadu toho na ten čas přijmauti sem nemohl, pozorowal sem s podiwením, že byl tomu Pillersdorf až i rád. Newěděl sem zajisté ještě, jak nesmírný rámus mé powolání do ministerstwa mezitím stropilo bylo we Wídni, kterak přední demagogowé maďarští a němečtí spojiwše se zuřili proti wládě, ana prý poslowaniti je chtěla, kterak připrawowáno weliké powstání a již ustanowen byl jeden řezník Wídeňský k zawraždění mne, sám se prý k tomu nabídnuw atd. Powstání ono, měwší za aučel zastrašiti ministerstwo a podrobiti je wůli dotčených demagogůw, wypuklo předce o několik dní později, a zaplašilo, jak známo, rodinu císařskau do Tyrol; půwodcowé jeho byli dlauho w nesnázi, jakauby mu podstrčiti měli příčinu, když mne již we Wídni nebylo. Auplná potom podajnost a služebnost Pillersdorfa naproti wůdcům rewoluce Wídeňské dala nowému tehdáž presidentu českého zemského gubernium, hraběti Leonowi Thunowi, podnět, emancipowati se dle možnosti, a zříditi, we srozumění s knížetem Windischgrätzem i jinými náčelníky wlády zemské, dne 30 máje prozatimní mimořádnau wrchní wládu w Čechách, jejímžto audem i já jmenowán sem byl. Wšak když nedáno nám do rukau moci potřebné proti zmahajícímu se brojení a nepořádku w zemi, já nechtěje naprázdno nésti břímě odpowědnosti, wzdal sem se auřadu toho ještě dříwe, nežli kollegowé naši, hrabě Albrecht Nostic a Dr. Rieger, wrátili se z Inšpruku s odepřením sankce císařské ke zřízení jeho.[1]) Na sešlém se mezitím sjezdu Slowanském w Praze, když Šafařík odpíral býti jeho presidentem, já dal se konečně uprositi, abych figurowal co takowý, wšak tak, aby auřad ten skutkem zastáwán byl s wětšího dílu od něho. Aučel sjezdu našeho bylo společné dorozumění se, kterak hájiti se bylo Slowanům proti zmáhawším se co den politickým přechwatům jak Němcůw tak i Maďarůw; uznáwali sme wšickni, že nám potřebí bylo zachowání říše Rakauské a ustrojení její dle zásady rownopráwnosti wšech národůw. Protož když sjezd ten nejwíce protiwil se směru a snahám tehdejších ministrůw uherských, tito s pomocí wídeňských demagogůw také nejwíce přičinili se o jeho zmaření, rozehnání a zničení. Mezi hojnými jejich emissary wynikal působením swým jistý Marcel Turanský. Bauře swatodušní (12 čerwna sl.) w Praze, w jichžto wlnách utonul sjezd Slowanský, staly se jen tím možnými, že s jedné strany někteří příliš horaucní obywatelé Pražští, a zwláště studující mládež, sedli těmto emissarům na lep, a že s druhé strany někteří důstojníci wojenští, knížeti Windischgrätzowi podřízeni, (ne on sám) byli nedočkawi pomstiti uražené autority swé nad rozbujnělau „rewoluční holotau." Bauře Pražské byly jen počátkem oné reakce, která nezadlauho zachwátila i půwody jejich wídeňské a uherské Já sám w prwních dnech jal se

[1]) Potwrzení prozatimné wlády Nostic a Rieger v Inspruku sice nevymohli; ovšem pak jak známo svolání ústavodárného sněmu a zřízení odpovědného jemu místodržitelstva, což oboje následkem událostí svatodušních odvoláno.
Pozn. vydavat.

byl prostředkowati ku pokoji a umluwě mezi lidem zbauřeným a wojskem: ale zkusiw, kterak lid drážděný tu od emissarůw cizích, tu od domácích revolucionářůw přepiatých, nedostáwal sám swým slibům a záwazkům, musel sem upustiti od díla takowého. Ubohý kníže Windischgrätz dal se potom obalamutiti powěstnau Košutowskau bájkau, o „široko daleko rozwětweném spiknutí" slowanském, kteréžto počawši prý w Prešowě w Uhřích, nemělo (dle wlastního udání M. T.) w Čechách jiného auda, nežli mne. Já dowěděw se o řečech takowých teprw na Kroměřížském sněmu w březnu 1849, chystal sem se žádati za ně dostiučinění práwě toho dne, když sněm ten násilím rozptýlen byl. Největší z bauří swatodušních škoda byla ta, že sněm králowstwí Českého, tehdáž již rozepsaný. pro ně r. 1848 nedošel wíce k místu; ona stala se pro poměry práwní králowstwí českého potom nenaprawitelnau.

Na sněm říšský, rozepsaný do Wídně, wolen jsem byl w Čechách na šesti místech, nikde se o to neucházew; optowal sem pro nowé město Pražské, w němž bydlím, a stihl do Wídně 16 čerwence 1848. „Ústawodárný" sněm ten zwolil mne 1 srpna do wýboru 30 osob, ježto měly wypracowati náwrh konstituce: wýbor pak ten sám, zřídiw ze sebe dwě kommisse, jednu pro základní práwa, druhau pro státní ústrojí, powolał mne sama pátého do kommisse druhé, we kteréž, když jedni neměli času, jiní chuti neb schopnosti, posléze práce wšecka swalila se hlawně na mne. Ačkoli pak sněm swolán byl jen pro země mimouherské, já předwídaje nemožnost trwání říše za dualismu a konstituce pospolu, pomýšlel sem hned od počátku na takowé státní ústrojí, do kteréhožby časem swým také Uhři wstaupiti mohli; pročež jistý stupeň oné autonomie, kteréž oni od jakžiwa zwykše tím méně postrádati mohli, čím wíce podstata občanské swobody práwě w ní se zakládala, položil sem za přirozenau a newyhnutelnau basis celého budaucího stawení. Již 5 srpna 1848 rozjasnily se w duchu mém ony myšlenky o potřebě rozdílu centrální moci říšské a mocí zemských, kteréž pak často přemítány bywše, našly posléze sankci swau w diplomu 20 října 1860. Studiemi o wěci té příliš jsa zaměstnán, neaučastnil sem se w běžných debatách sněmowních. Dne 2 září ministři podruhé wolali mne do kruhu swého, podáwajíce mi ministerstwo wyučowání. já pak poradiw se s přátely, odepřel sem opět wstaupiti mezi ně, a sice z té příčiny, že bych stranu wládní we sněmu byl nebezpečně seslabil, jelikož mnozí Němci mým powýšením uražení byliby přešli k opposici. Když ale totéž ministerium, přiznawši se slowy k zásadě rownopráwnosti národůw, skutky s posláním hraběte Lamberka do Uher spojenými zjewně ji rušilo, a baron Kulmer, agent Jelačiče bána we Wídni wedl u mne na ně stížnost: já opět s poradau přátel šed k ministru Bachowi, oznámil sem mu, že nemohauce my Slowané dožádati se sprawedlnosti u wlády, umínili sme napotom kráčeti swau cestau bez ohledu na ni, staň se pak co staň. Brzy na to přišlé nowiny o zawraždění hraběte Lamberka w Pešti přispěly k tomu, že ministerium změniwši swé chowání, jmenowalo bána Jelačice za kommandujícího w Uhřích, což opět wedlo ke známé rewoluci Wídeňské 6 října. Já při tom tuším jen tím zniknul sem osudu nešťastného hraběte Latoura. že sem náhodau wzal byl od sněmu odpuštění na týden, slíbiw tráwiti

swátek swůj (dne 4 října) w kruhu rodinném w Praze. Po wzetí Wídně bán Jelačič powolal mne tam k sobě (5 listopadu,) abychom dorozuměli sobě o ústawní otázce rakauské.

W Kroměříži, kamž k žádosti hlawně českých poslanců̊w swolán byl opět sněm říšský, já nejwíce zaměstnán byl náwrhem k ústawě rakauské a debatami o něm we wýboru konstitučním. Půwodní můj náwrh utrpěl tu weliké změny we smyslu centralistickém, tak že sem konečně nejen neznal se k němu wíce, ale i wystaupil z wýboru, chystaje se tím wíce hájiti zásady swé we plenum sněmowním. Mělyť zajisté we wýboru každá malá země práwě tak tři zástupce jako i Čechy nebo Halič; ony pak nemajíce ode dáwna historie wlastní a wýznamné i nemohauce postačiti sobě samy we wšech státních potřebách, utíkají se o pomoc obyčejně raději do Wídně, nežli k swým příbuzným a sausedům: we plenum sněmu ale měli slowanští federalisté přewahu. Mezitím proměnau trůnu a působením ministra Šwarcenberka wzala politika wládní směr jiný; nowé bylo zwláště wkládání se Rakauska do wnitřních záležitostí říše německé: a když sem o to interpellowal ministerstwo dne 23 února 1849, ono nám odpowědělo náhlým rozpuštěním sněmu a oktrojowáním ústawy 4 března.

Od té doby, když reakce zmáhala se čím dále tím wíce, a Praha w máji 1849 octla se we stawu obleženosti na několik let, já wrátil se cele k historickým studiem swým, jež jen nerád sem byl opustil. Jen když političtí přátelé moji založili w Praze německý žurnal Union, já k wýkladu toho listu napsal sem úwodní článek, k jehožto wydání ale neswolil Dr. Pinkas, již tehdáž oddaný zasadám wíce centralistickým; tudíž dal sem se od přítele Hawlíčka uprositi, že přepracowaw a rozmnožiw článek ten po česku, podal sem mu jej a slíbil pokračowati w něm i dále. Wyšelť 23 prosince 1849 w Národních Nowinách pod nápisem: „O centralisaci a národní rownopráwnosti w Rakausích.“ Jakau sensaci zbudil po celé téměř Europě, bude mnohým ještě w žiwé paměti; ale wládní organowé jak we Wídni, tak i w Praze welmi těžce jej nesli a bez mála byl bych proň octnul se u wojenského saudu na Hradčanech. Když protiwenstwí proto na mne se walící zhoršilo znamenitě staw milé manželky mé, tehdáž práwě nebezpečně nemocné, abych poněkud ukojil ji slíbil sem, že politických hádek již dále dotýkati se nebudu.

Tím wšak reakce nedala se nikoli ukojiti. Ještě sice w běhu léta 1850 zwolen sem byl i do kolleginm obecních starších města Prahy, i za předsedu společnosti nowě utwořené pro wystawení národního diwadla českého: ale počet odpůrců̊w mých mezi literaty českými, stawících se po straně wlády, množil se čím dále tím patrněji. S nejtužším odporem potkal sem se práwě tam, kde ho nejméně naditi se bylo: když totiž we sboru matičném žádal sem, aby přikročilo se k wyplnění slibu při zakládání matice české učiněného, že totiž pomocí její má časem swým wydán býti nějaký naučný slowník český; měliť sme zajisté k tomu jak sil spisowatelských, tehdáž práwě nezaměstnaných. tak i jiných potřeb dostatek. Wliwem cizím, jehož blíže naznačiti nechci, zmařeno wšecko mé o tom úsilí. Protož já w únoru 1852

složil sem dobrowolně jak jednatelství českého Museum, tak i presidium sboru diwadelního. A však ani to nestačilo k ukojení nowých protiwníkůw mých: když podlé musejních statut, po wypršení dwojího cyklusu, dne 29 července 1852 měl sem znowu do wýboru musejního wolen býti, společnost celá, wyjma jediné dwa muže (Šafaříka i Bergra) příkladem potud neslýchaným, odepřela mi hlasu swého. To byla pro mne rána, nad niž bolestnější jakžiw nepocítil sem, leda při smrti drahé mé manželky; ne proto, že musel sem opustiti Museum, ač to dosti bylo trpké, ale že w celé společnosti (wýboru to národu českého) nenašli se než dwa muži, kteří proti mně ani ustrašiti ani nawnaditi se nedali. Owšem mluwilo se té doby také o mém nastáwajícím internowání, s něhož sešlo prý konečně jen aumrtím ministra knížete Šwarcenberka. Že sem dán byl, zároweň jiným pod zwláštní policejní dohlídku, na tom nedal sem sobě pranic záležeti.

W létech 1851—1860 weškerým působením swým ani nezawadil sem o politiku, jakož to w dobách absolutistických jinak býti ani nemohlo; nebyl sem opět ničím wíce, nežli saukromým literatem a dějepiscem; wyhýbaw se wšemu působení weřejnému, tráwil sem čas swůj nejwíce w Lobkowicích, na statku swé manželky.

Ztráwiw zimu r. 1852—3 s rodinau swau opět w Nizze, s jara 1853 zdržel sem se některý čas w Paříži, abych i tam wyskaumal, co pro starší dějiny české nalezti se dalo. W létě 1853 doktor Rieger, sauhlasiwší w zásadách politických wždy nejwíce semnau, stal se mi zetěm, a od té doby bydlíme spolu až podnes. Pro nemoc dosti poważliwau, která s jara 1855 mne sklíčila, z nařízení Dr. Hamerníka užíwal sem toho léta i lázní Šternberských, i hroznowého léčení w Dürkheimu za Reynem. Baron Wagemann, býwalý někdy president zemského saudu w Praze a we Wídni a strýc mé manželky, umřew 31 července 1855, ustanowil byl mne a sestru mé ženy za universalní dědice: poněwadž ale záwěť jeho psán byl wíce uměle nežli určitě a prostě, a dopauštěl wýklady rozdílné, saudowé Wídeňští postarali se o to, abych nezbohatnul a nezbujněl snad příliš. Podrobný wýklad cest, kteréž po ta léta konal sem opět po archiwech a bibliotekách jak zemí okolních, tak i domácích, bylby příliš obšírný. Chorobný staw mé drahé choti byl příčinau, že dokonaw w rukopisu historii krále Jiřího Poděbrada, w měsíci září 1859 zawezl sem ji do Nizzy k zimowání tam již po páté; když ale na konci dubna 1860 wraceli sme se odtud přes Francii zase, upadla na cestě do nemoci, z kteréž jí nebylo wíce powstati. W marné naději jejího uléčení ztráwili sme celý měsíc máj w Marsilii, červen a čerwenec s wětšího dílu w Genewě, potom po delších zastáwkách w Basileji a Heidelberku, když ona jen hořela tauhau po náwratu do wlasti, při rostaucí nemoci s nekonečnými nesnázemi přiwezl sem ji 14 srpna do Podmokl u Děčína, kdež aspoň tu měla potěchu, že skonala 18 srpna w kruhu swých dítek. —

Co dále po náwratu konstitučního žiwota do Rakaus se mnau se dálo, nepotřebi mi tušim wykládati, ano skromné působení mé jak na sněmu českém, tak i w komoře panské rady říšské kamž císař pán 18 dubna 1861 powolati mne ráčil, ještě dosti w paměti jest u přatel

i nepřátel; také s historických prací swých složil sem teprw nedáwno počet weřejně, wydáwaw v listopadu r. 1864 pátého dílu Dějin swých částku prwní (1471 1500).

Když na mne a na milého zetě mého, pro působení naše we smyslu národním a federalistickém, žurnalistika německá počala opět kydati hanu a příkoří bez míry a konce, národ náš w Čechách i w Morawě, chtěje bezpochyby za protiwenstwí takowá dáti nám náhradu oswědčením přítulnosti swé, obsypal nás tisícerými diplomy čestného měšťanstwí a občanstwí tak náhle, že sme ani času neměli poděkowati se wšude řádně, a museli projewiti hlubokau wděčnost swau oswědčením jen powšechným a weřejným. My wšak, i kdyby to se bylo nestalo, nepřestali bychom kráčeti po cestě swé, jejížto jediný cíl jest národní blaho a sláwa, pewně a stále; aniž nás w tom mýliti bude ona persekuce, která w nejnowější době zdwihá se proti nám z táboru našincůw, kteříž činí pretensi na monopol swobodomyslnosti mezi námi.

Cena 50 kr.

Tiskem Františka Šimáčka v Praze